

BETINGELSER FOR SOCIALISTISK FAGFORENINGSARBEJDE

2. DEL*

(»Tesar om fagforeningen«, forandret og udvidet udgave af et oplæg til »Sozialistische Büros« møde om fagforeningsspørgsmålet, Frankfurt februar 1974).

Redaktionskollektiv Gewerkschaften**

2. Til den aktuelle tilstand i arbejderens opgør med kapitalen og med fagforeningsledelsens politik.

Det er i det følgende ikke muligt at give en vurdering af den samlede fagforenings- og klassebevægelses tilstand i BRD. For at kunne gøre dette, skulle man for det første tage hensyn til udviklingen i de enkelte industrigerne og de enkelte fagforeninger, til problemet med lønarbejdernes opdeling, til eksistensen af et bredt arbejdsdrag, der ikke anvendes af kapitalen, men er ansat ved staten; for det andet skulle uligheden i klassebevægelses udvikling i de enkelte industrigerne karakteriseres. Her vil det dreje sig om, at påvise problemer ved udviklingen i fremfor alt IG- Metall og her igen ved dens mest fremskredne punkter. Altså problemer der synes os vigtige med hensyn til diskussionen af »express«s strategi - antikapitalistisk tillidsmandsstrategi.

* Artiklen er oversat til dansk fra »Bedingungen sozialistischer Gewerkschaftsarbeit«, Probleme des Klassenkampfes nr. 13/1974, side 65-98. Første del af artiklen blev bragt i Kurasje nr. 11/1975, side 25-39.

** her: Hajo Funke, Siegfried Heimann, Jürgen Hoffmann, Dieter Läßle, Thomas Mitscherlich, Christel Neussiss og Bodo Zeuner.

2.1 Forandringer i kapitalakkumulationen og i klassekampene siden 1967.

De opgør, der udvikler sig i fagforeningerne, har deres grundlag i kapitalvækstens forandrede betingelser og i arbejderne dermed forandrede situation siden midten af tresserne. Var der til kapitalens uhindrede vækst til midten af tresserne knyttet en kontinuerlig stigning i reallønningerne (hvilket skal forstås som et materielt grundlag for den reformisme, der efter 1945 blev påtvunget arbejderne i fagforeningerne), så kan vi med krisens indtræden i 1966/67 fastslå forandringer i arbejderne situation, som forringer deres samfundsmæssige stilling. Disse forandrede betingelser i kapitalens vækstproces (som her ikke kan anføres nærmere; sammenlign herom bl.a. offentliggørelserne i ProKla nr 3,4 og 5) tvinger kapitalisterne til at øge arbejdets produktivkraft og dermed merværdiraten gennem en omvæltning af produktionens teknologiske basis, forandret arbejdsorganisation og intensivering af arbejdet. På den anden side fører den »industrielle reservearmes« tryk (i krisen), inflationsprocesser og den statslige indkomstpolitik til et tryk på lønraten. Umiddelbare følger for arbejderne situation var, at deres eksistens alment blev mere usikker gennem frisætninger, omflytninger, dequalifikationsprocesser samt skærpede arbejdsbelastninger såvel i krisen som i opsvinget og en - relativ - forringelse af deres samfundsmæssige stilling. Der kan i overensstemmelse hermed fastslås to niveauer i arbejderne begyndende modstand:

- *I virksomhederne væsentligst som modstand mod at ekstraoverenskomstmæssige ydelser blev strøget (frem for alt i krisen 1967 og konjunkturedgangen 1971/72) mod forringelse af arbejdsbetingelserne, truende tab af arbejdsplads, lønforskelle og dequalifikationsprocesser. Som kompensation for reale forringelser i arbejds-situationen krævedes som regel i første omgang lønforhøjelser. Kampe, der går ud over virksomheden, og som umiddelbart har arbejdsbetingelserne som genstand udvikles først i de senere år med intensivering af arbejdet.*
- *Samfundsøkonomisk udvikler modstanden sig mod statens forsøgsvisse indkomstpolitik (Die Konzertierte Aktion) i form af krav om ikke at orientere overenskomstkravene efter samfundsøkonomiske orienteringsdata, men efter arbejderne livsbehov.*

På begge begyndende modstandsniveauer bliver den officielle fagforeningspolitik selv til et problem:

På grund af fagforeningernes hidtidige praksis (hvortil bl.a. hører *udelukkelse af kommunister og venstreorienterede fagforeningsfolk* indtil midten af halvtresserne) såvel som på grund af BetrVG* og den retspleje der bygger på den, *er fagforeningernes indfyldelse i virksomhederne i stor udstrækning begrænset. Overenskomstpoli-*

* Betriebsverfassungsgesetz fra den 11. oktober 1952. Indeholder bestemmelser om arbejderne repræsentation i rådgivende organer og såkaldte opsynsråd i større virksomheder, dvs. primært i virksomheder med over 100 ansatte. o.a.

tikkens orientering efter samfundsøkonomiske data sættes igennem i den officielle fagforeningspolitik. Den kræver på den anden side en centralisering af beslutningsfunktionerne.

Arbejdernes afværge-kampe udvikler sig i første omgang i krisen som *spontane kampe* mod kapitalens forholdsregler (Henholdsvis mod kapitalisternes enkeltforholdsregler). Over for dette retter *septemberstrejkerne 1969 sig ikke kun mod kapitalen, men betyder også en kritik af fagforeningspolitikken*, for så vidt tiltrædelsen af Die Konzertierte Aktion havde ført til, at de kampbetingelser, der blev forbedret i opsvinget, ikke blev udnyttet i lønpolitikken. Mens disse spontane strejker endnu kunne fortolkes af IG-Metallspidsen som et resultat af tariffpolitikken fejl, så blev de på den anden side endnu ikke begrebet af arbejderne og de venstreorienterede fagforeningskadre som udtryk for modsigelser på langt sigt mellem fagforeningspolitikken og arbejderne krav og behov, men snarere som en tilskyndelse til tryk på fagforeningsledelsen for at få den til at komme i tanke om dens egentlige opgaver. Det resulterede i - i modsætning til årene 1966-1969, hvor arbejderne og de venstreorienterede fagforeningskaders kampe endnu i stor udstrækning forløb ved siden af den politik, som fagforeningerne som organisationer førte - at bevægelsen i basis under overenskomststriden i 1970 igen i vidt omfang kunne integreres organisatorisk. Bevægelsen blev til dels støttet gennem den officielle fagforeningspolitik under forberedelsen af overenskomststrunden. På dens grundlag kunne der fastsættes relativt høje lønninger over for kapitalen. *Således syntes »fagforeningernes monopol« på udkæmpning af konflikter igen sikret på konjunkturens højdepunkt.*

Kapitalen kunne alene være tilfreds med reintegrationen af denne spontane arbejderbevægelse; men dertil kom at betingelsen for reintegrationen, nemlig større lønforhøjelser, var forbigået. Overenskomstforhandlingerne i IG-Kemi og IG-Metall i 1971 er kendetegnet af en indtil da ukendt forberedelse fra arbejdsgiverforeningerne i kemi- og metalindustrien på et hårdt opgør med fagforeningerne under den stadigt svagere konjunkturs og verdensvalutakrisens tegn. Med deres provokerende løntilbud trådte arbejdsgiverforeningerne selv ud af Die Konzertierte Aktion. Mens forandringer i lønopgørens karakter indtil da var begrænset til metalindustrien breder strejkeberedskabet sig nu. Kemiindustrien ramtes af sin første strejke siden 1945. Med den dårlige lønftale sætter fagforeningsledelsen sig i modsætning til virksomhederne, som har båret strejkerne, men de snakker sig ganske vist fra den manglende støtte af strejken gennem nogle storforetagenders bedriftsråd. I metalindustrien fører metalindustriens arbejdsgiversammenslutnings (Gesamtmetall) provokerende politik (helt til afvisning af forligsmandens voldgiftskendelse i NW/NB) til et overordentligt strejkeberedskab hos arbejderne. Lige som IG-Metalledelsen ikke havde svaret adækvat på sammenslutningens provokerende politik i forberedelsen af overenskomstforhandlingerne, så var den heller ikke nu parat til at indsætte det i hele BRD forhåndenværende strejkeberedskab som kampmiddel i overenskomstforhandlingerne. Således blev afslutningen efter strejken i Baden- Württemberg godt nok af dele af arbejderne vurderet som en politisk succes, men fremkaldte dog på den anden side utilfredshed og protest mod

den manglende udnyttelse af strejkeberedskabet ved gennemførelsen af overenskomstforhandlingerne.

Havde erfaringerne fra krisen 1966/67 og fra successen i 1970 i alt styrket fagforeningsbevægelsen, idet bevidstheden om nødvendigheden af en stærk kamporganisation mod kapitalen igen var blevet forstærket mod arbejderne, så gjorde de strejkeberedte arbejdere for første gang massivt den erfaring, at fagforeningsledelsens handling danner en virkelig skranke for deres kampkraft og beredskab. Denne erfaring fortsætter i overenskomstopgøret 1972/73 og fordybes i de spontane strejker 1973 i metalindustrien (se herom nærmere: »Neue Momente in der Klassenbewegung 1973 in der Metallindustrie«, i: Pro-Kla 10/1973):

- Arbejderne erfarer fagforeningsledelsens åbne distancering fra strejken.
- Arbejderklassens lavere lag bliver tiltagende initiativrige. Kapitalen forsøger at frembringe splittelser mellem tyske og udenlandske arbejdere.
- Arbejdernes krav orienterer sig ikke længere så meget efter proportionaliteten i fordelingen af den producerende værdi (sammenlign deroverfor endnu begrundelsen for kravene i septemberstrejkerne), men efter reproduktionen af arbejdskraften og det såvel med hensyn til arbejdsbetingelserne i virksomhederne (kamp mod udplyndring af arbejdskraften, mod højtdifferentierede lønssystemer osv.) som med hensyn til lønhøjden (dyrtidstillæg). Klasse modsætningen bliver dermed tydeligere.
- Ved siden af succeserne må arbejderne også gøre erfaringer om hårde nederlag, erfaringer om en overordentlig hård strategi fra kapitalens side, helt til indsættelse af politi. Særlige momenter i kapitalstrategien er: Forsøg på at tilføje avantgardevirksomhederne nederlag (Mannesmann, Klöckner, Hoesch), udspaltning af stålindustrien fra metalindustrien, splittelse af strejkerne, ingen tilståelser til fagforeningsledelsen, indsættelse af mestre og formænd osv. som strejkebrydere og en massiv indsats fra arbejdsretten (Arbeitsgericht).
- Arbejdernes kampberedskab er mere udviklet end i septemberstrejkerne: Det kommer, på trods af nederlag f.eks. i avantgardevirksomhederne, til stadig nye strejker også i virksomheder hvor der hidtil ikke er blevet strejket; strejkerne er længere og mere udholdende, skønt de ofte gennemføres uden traditionelt venstreorienterede kadres organiserende kraft og mod fagforeningsledelsens vurdering og udtalelser. Der er virksomheder, hvor kommunistiske grupper vinder indflydelse på strejken frem for alt der, hvor udenlandske arbejdere strejker; med positivt resultat hos Hella/Lippstadt, med negativt hos Ford. Her rejser sig problemet om selvstændig strejkeledelse i tilfælde af svigt fra virksomhedernes fagforeningsorganer.
- Opgørene med SPD bliver mere åbne: SPD støder med sin økonomisk politiske opfattelse mod den kapitalistiske økonomis grænser: Inflationsdilemmaet (=tryk på reallønnen) og arbejdsløshed afgøres til fordel for en hård stabilitetspolitik, uden dermed at kunne dæmme op for inflationen eller fjerne faren for arbejdsløshed (netop i »struktursvage« områder). Illusionerne i den socialde-

mokratiske økonomiske politik smuldrer bort; desuden er SPD i de enkeltstater, hvor det er regeringsparti, tvunget til at opruste politiet mod strejkerne eller (som i Nordrhein-Westphalen) at sætte det ind mod strejkende. I med bestemmelsesvirksomhederne spiller SPD-arbejdsdirektørerne en reaktionær rolle under strejkerne (f.eks. hos Klöckner). Overfor denne situation må fremførelsen af medbestemmelseskrav gennem SPD være et slag i luften, der ikke kan udfolde nogen propagandistisk kraft, hvad angår præsentationen af SPD som arbejdstagerparti.

Disse momenter af klassekampens skærpelse, af udviklingen af et forstærket strejkeberedskab og uddybelsen af de indre fagforeningsmæssige modsigelser viste sig fuldstændigt og utilsløret i metalindustriens spontane strejker. I andre fagforeningers organisationsberetninger, fremfor alt i IG-kemis, i IG-minedrifts og i IG-trykkeri og papirs manifesteredes godt nok forhøjet kampvilje, dog lykkedes det fagforeningsledelserne med forskellige midler - at afbøde gennem at presse fremad hos DRUPA, åben intimidering af de strejkende af IG-minedrift - at forhindre konflikter i at bryde åbent ud.

I trykkeriindustrien havde medlemsforsamlingerne i næsten alle større loka lf oreninger i januar/februar opstillet krav om lineære lønforhøjelser fra 40 DM ugentligt og prisglidningsklausuler. Hovedbestyrelsen besluttede, for at lukke damp ud, et procentkrav, der gik langt ud over metal aftalen (13%) og forsøgte samtidig at intimidere aktive grupper i virksomhederne gennem en ekstremistbeslutning - den første i DGB. Da en strejke blev uundgåelig forsøgte hovedbestyrelsen at begrænse den til to timer per skift, men der blev faktisk strejket længere i de fleste trykkerier. 10,8%-aftalen stødte godt nok på stærk modstand i virksomhederne (stemmer mod på landsplan: 44%, i Frankfurtområdet f.eks.: 73%), men den var høj nok til foreløbig i stor udstrækning at forhindre proteststrejker og autonome virksomhedskampe.

I kemiindustrien blev oppositionen mod de efter trykkeriaftalen opnåede 9,9% begrænset til området Rheinland-Pfalz med centrum i BASF, hvor store dele af personalet for første gang strejkede i april og fik gennemført en aftale over 10%. Men alt i alt vil udfoldelsen af lønkampe i kemiindustrien fremover blive forhindret effektivt på den ene side gennem alliancer mellem bedriftsrådene og virksomhedsledelse i de store koncerner (med særlig høj forskel mellem effektiv- og overenskomst-lønningerne) og på den anden side gennem den ekstremt snævre forbindelse mellem fagforeningsbestyrelsen og SPD; heller ikke den lovmæssige sikring af tillidsmændene har kunnet ændre noget ved dette.

I minedriften gav Saarstrejken i oktober et eksempel på en succesfuld fagforeningsmæssig og statslig disciplineringspolitik, som samtidig var et eksempel på en ren spontan kampledelses utilstrækkelighed, når den ikke er organiseret af kadre. En sammensvejet enhed mellem fagforeningsspidsere, statslige arbejdsgivere og massemedier bragte 13000 minearbejderes strejke til at slå fejl inden for to dage. Dette var desto lettere, da de strejkende trods DK Pstøtte manglede de simpleste organisatoriske forudsætninger (strejkeposter, forbindelse mellem virksomhedspersonalerne, kommunikationsmidler). På trods af branchespecifikke forskelle kan man

finde to generelle årsager til at kampene i de nævnte områder er forblevet bagefter metalområdets:

- IG-Metall havde gennem dens stabilitetskonforme 8,5% aftale fra januar, der blev kviteret med 2/3 stemmer mod, i sit område tidligere end alle andre fagforeninger aktualiseret bevidstheden om nødvendigheden af den virksomhedsmæssige, uden for fagforeningen førte afværgekampe, mod lønplyndringen og skærpelse af arbejdsbetingelserne, mens de ældre fagforeninger delvist kunne opfange denne utilredshed gennem senere og højere overenskomstaftaler.
- Metalområdet er på grund af IG-Metalls traditionelle førerrolle det mest kamperfarne, hvilket har den konsekvens af metalarbejdene som de første videreudvikler deres kampform også udenfor og mod fagforeningsledelsen. På den anden side kunne metalarbejdsgiverne bedre end andre lære de lige så differentierede som brutale klassekampmetoder.

Netop i metalindustrien er arbejderne erfaringer ensbetydende med skuffelser. I følge deres bevidsthed skal den fagforeningsmæssige organisation være et kampinstrument, som omsætter arbejderne strejkevilje i strejkeaktioner. Gør fagforeningen ikke det, og finder der selvstændige kampe sted, *så påtvinges arbejderne nødvendigheden af at forandre fagforeningerne desto mere, jo mindre det lykkes dem at opnå resultater over for kapitalen gennem rent virksomhedsmæssige strejker, der føres uden fagforeningen.* Efterhånden som klassemodstanden bliver tydelig, og kapitalens strategi, at splitte kampene i virksomhederne og slå dem ned enkeltvist, træder åbent frem, så fremtræder den kamp, der er begrænset til den enkelte virksomhed ikke længere som et til enhver tid muligt middel til at sætte interesser igennem og til den praktiske kritik af den officielle fagforeningspolitik. *Erfaringen henviser til nødvendigheden af at udvikle fagforeningen som et klassekampsinstrument.* Den genspejler sig i udviklingen af krav over for fagforeningen, der drejer sig om dens indre demokratisering (Forandring af urafstemningsmetoden, styrkelse af tillidsmændenes stilling i overenskomst-kommisionen, overføring af forhandlingskompetencen til virksomheds-niveau).

Kapitalen optræder godt nok tiltagende i bevidstheden som klassemodstander, men dermed fremtræder den kapitalistiske produktionsmåde ikke nødvendigvis allerede som skranke for sikringen af livsbetingelserne. I første omgang kan ansatspunktet for den kritiske bevidsthed, der er ved at udvikles, udmærket være fagforeningsorganisationens konkrete historiske tilstand og så den borgerlige stats konkrete politik.

Erkendelsen af nødvendigheden af demokratiseringen af organisationen betyder desuden i første omgang overvindelsen af en skranke i arbejderne bevidsthed, nemlig forestillingen at deres samfundsmæssige stilling skulle forsvares ved delegation af interessevaretagelsen til fagforeningsorganisationen eller til bedriftsrådene. Spørgsmålet er da, hvorledes erkendelsen af klassemodsætningens uforsonlighed formidles, og hvorledes den kan formidles i denne læreproces?

I de teser vi begyndte med har vi forsøgt at påvise momenter ud fra hvilke en socialistisk position kunne bestemmes. Vi ser os ikke i stand til at levere umiddelbare handlingsrecepter for en socialistisk fagforeningsstrategi som f.eks. den »antikapitalistiske tillidsmandsstrategi«. I det følgende vil vi anføre nogle overvejelser, på grundlag af hvilke diskussionen kan føres videre, om hvilke problemer og opgaver fagforeningsarbejdet står foran i dag, om hvilken værdi enkeltkonceptioner som f.eks. den antikapitalistiske tillidsmandsstrategi har. En ting kan allerede siges efter det foregående: Netop lik videringen af et kommunistisk partis traditioner i BRD gennem den antikommunisme, som både SPD og de socialdemokratiske fagforeninger bærer, fører til at klassekampenes beskrevne nye udvikling i første omgang kun frembringer en radikal-reformistisk bevidsthed, som den for tiden mest fremskredne form inden for den traditionelt SPD-orienterede vest-tyske arbejderklasse, hvilket så også kan føre til resignation, når der ikke bydes den nogle politiske handlingsperspektiver. Det skal altså diskuteres om socialister forholder sig til denne bevidsthed på en sådan måde, at de optager den i dens givne form, og bekræfter den, *eller om det ikke er nødvendigt på forhånd at påvise de erfarede modsigelser som modsigelser i et samfund, der selv driver betingelserne for dets nødvendige omvæltning frem*. Vi repræsenterer den sidstnævnte position. Sagt på en anden måde: Klassemodsigelsernes uforsonlighed kan ikke først fremføres når enhver reformistisk variant af arbejderpolitikken har ført til nederlag.

Men spørgsmålet, hvorledes formidlingen i enkeltheder finder sted, mellem »reform og revolution«, i analysen af den historiske proces og i arbejderklassens organisationsform, forbliver også da åbent.

2.2 Nogle aspekter af forholdet mellem fagforeninger og SPD

2.2.1 Krisemanipulation og borgerlig stat

Skal en politik, der retter sig mod demokratisering inden for fagforeningerne, på den ene side bæres af bevidstheden om, at den kun lader sig sætte igennem ved en styrkelse af arbejdernes selvstændige kampe, så skal den antagonistiske interessemodsatning mellem lønarbejde og kapital på den anden side udarbejdes i den udstrækning den bundfældes i arbejdernes nuværende kampe og erfaringer. Dette medfører et opgør med alle de forestillinger, der søger at aflede arbejderklassens faktiske situation af kapitalisternes vilkårligheder, af en socialdemokratiske regerings fejlagtige politik og af arbejderklassens manglende magtudfoldelse inden for dette samfund. Godt nok skal man gå ud fra, at arbejdernes faktiske situation *også* er et resultat af deres organisations faktiske magtudfoldelse og kampe. (Se nærmere under 3.) Men kritikken af og opgøret med SPD og fagforeningsledelsen kan ikke forløbe på den måde, at der som resultat af

denne kritik udspringer nye illusioner om klasseinteressernes forsonlighed med arbejderklassens dertil svarende magtudfoldelse inden for det kapitalistiske samfund.

Det betyder f.eks. at *man ikke forsøger at bortfortolke det faktum, at det kapitalistiske system med indre nødvendighed producerer kriser, som den kapitalistiske stat ikke vedvarende kan komme til livs, på en måde så man fremstiller krisen som en af kapitalen fremmanipuleret, som kapitalisternes fiffige opfindelse for at disciplinerer arbejderne om muligt sammen med den borgerlige stat.*⁸ Det betyder f.eks., at man ved opgøret med SPDs regeringspolitik ikke lader det blive ved at bebrejde dem, at de ikke repræsenterer arbejderklassens interesser, men at man selv tydeliggør sådanne illusioner, der binder store dele af arbejderklassen til SPD: illusionerne om mulighederne for statslig krisemanagement; illusionen om at afkald på løn skulle gøre det muligt for arbejderne f.eks. vedvarende at bevare deres arbejdspladser. Man kan søge at ødelægge sådanne illusioner fuldstændigt og netop ud fra akkumulationsprocessens indre tendenser, der af arbejderne erfares som tryk på reallønnen, forringelse af arbejdsbetingelserne og usikkerhed med arbejdspladsen, såvel som ud fra de faktiske fiaskoer i f.eks. SPDs regeringspolitik og dens indre modsigelser. I forbindelse med dette er det en socialistisk propagandas opgave, at knytte an til arbejderne reale problemer og fremstille dem som *nødvendige* resultater af den kapitalistiske produktions- og akkumulationsproces, *for derved at kunne formidle perspektiverne i overvindelsen af kapitalforholdet.* Uden et sådant perspektiv bliver arbejderne stadig kastet tilbage i den reformistiske illusion, at de kan forandre deres situation grundlæggende i kapitalismen. Fungerer herimod en positiv vurdering af kapitalisternes og statens muligheder for at manipulere med krisen som basis for en socialistisk politik i arbejderorganisationerne, så kan kampen kun begribes som en konfrontation mellem arbejderne organisatoriske repræsentation og kapitalisternes organisatoriske repræsentation; af dette opgørs udfald, der afgøres af organisationens magt, skulle så arbejderne skæbne alene afhænge. For når kapitalister og stat kan manipulere med krisen, så skal man også

8. Sammenlign med fortolkningen af den aktuelle krise (begyndelsen af 1974) hos O. Jacobii »express« (nov. 1973) og »links« (jan. 1974): hvis krisen ikke længere afledes som nødvendig af den kapitalistiske reproduktionsproces, ikke iagttages som krise overhovedet, (fordi man kun formår at fastslå krisen ved bruttonationalproduktets vækstrater), så kan den arbejdsløshed, man ikke kan skjule, kun begribes som arbejdsgivernes »kollektivstraf« for de opsætsige arbejdere. Derimod kunne fagforeningerne stole på den økonomiske statslige politiks igangsættende karakter. Derfor: en kæmpende overenskomstpolitik er nødvendig! - En sådan er imidlertid altid nødvendig, da problemet er jo netop at gøre dette indlysende for arbejderne, der er truet af arbejdsløshed og ramt af inflationen (henholdsvis understøtte en sådan indsigt med argumenter) og dermed samtidig formidle momenter af en bevidsthed som viser ud over den fagforeningsmæssige kamp i kapitalismen, idet man påviser krisen som et nødvendigt resultat af kapitalreproduktionen.

kunne tvinge dem til at sikre akkumulationens vedvaren og dermed arbejdspladsen, omfordelingen af indkomsten eller endda til at tillade kontrol med investeringerne.⁹

Under hånden bliver alle illusioner af socialdemokratisk oprindelse under dække af en sådan »magt teori« til »socialistisk« politik. Man foregøgler således arbejderne, at de kan blive den samfundsmæssige bevægelses subjekt under senkapitalismen, hvis de blot ville. Det være sig gennem magtudfoldelse mod kapitalen i virksomheden og gennem fagforeningen eller gennem tryk på deres parti, for at få det til at føre en politik i arbejdernes interesse.

Konsekvensen af en sådan opfattelse fører til en politik, der ikke blot er teoretisk forkert, men også politisk farlig, fordi den gør arbejderne hjælpeløse over for enhver form for propaganda om en bedre politik i den kapitalistiske stat, således som den også fremføres af de borgerligt - reaktionære partier. At man ikke skal vende sig til CDU overlader man til klassefølelsen og afstår fra muligheden af blot ansatsvist at befordre de erkendelser om den borgerlige stats karakter, der kunne vindes ved hjælp af SPDpolitikens virkelige svigten.

2.2.2 Til konflikterne mellem fagforeningsledelse og SPDregering

Under en krise, der udvikler sig, kan man stadigt hyppigere betragte konflikter mellem fagforeningsledelse og SPDregering. Fagforeningsrepræsentanterne kan hvad angår lønkravenes nødvendige højde stadigt sjældnere blive enige med regeringsrepræsentanterne og forholdsreglerne til sikring af arbejdspladserne bliver med hensyn til deres virkninger stadigt oftere vurderet forskelligt.

I sammenhæng med disse tiltagende konflikter, høres det ofte forhåbningsfuldt, at fagforeningsledelsens snævre binding til den socialdemokratiske partiledelse begynder at opløse sig, og at begyndelsen på en proces skulle kunne erkendes gennem en adskillelse af de mod venstre orienterede reformistiske fagforeninger fra det borgerlige reformparti SPD, en adskillellesproces, der samtidig skulle styrke den venstre reformistiske fløj inden for SPD over for de borgerlige reformister. Undersøger man årsagerne til disse konflikter, viser disse forhåbninger sig at være illusioner.

Socialdemokrati og fagforeningsledelse har indrettet sig med deres teori i det bestående borgerlige samfund. De vil bekæmpe abnormiteter med statslige indgreb og gennem lønkampe opnå en retfærdig fordeling. Flertallet af den socialdemokratiske partiledelse har i højere grad end fagforeningsledelsen kastet

9. Vi vil fremstille de teoretiske fejl og politiske implikationer af sådanne venstreborgerlige teorier, der udelukkende fremdrager forholdet mellem løn og profit og ikke længere kapitalreproduktionen som totalitet som kriseforklaring i forbindelse med en dokumentation af en kontrovers inden for den britiske venstre fløj mellem A. Glyn/B. Sutcliffe og D. Yaffe i et af de næste numre af ProKla!

selv fjerne socialisme-forestillinger over bord. På trods af det består der i teorien næppe modsigelser. I praksis ser det noget anderledes ud. Fagforeningerne er, også selv om de forstår sig som reformistiske organisationer, tvunget til at forsøge at forhindre en lønudsættelse gennem organisering af lønkampe. *Dette forudsætter at fagforeningerne i det mindste partielt knytter an til interesserne hos de arbejdere, der er organiseret af dem, og ikke mister forbindelsen til sin basis.* Dette gælder for fagforeningerne i faser med konjunkturelt opsving såvel som i krisen. Også et socialdemokrati i opposition kan uden konsekvenser postulere et abstrakt almenvel og handle således at de lønafhængige føler sig repræsenterede af det.

Anderledes ser det dog ud, når *socialdemokratiet i regeringen er med til at udøve politisk magt.* Med regeringsansvaret er SPD underkastet den borgerlige statsfunktion, at garantere kapitalens valoriseringsbetingelser, henholdsvis at søge at sikre dem. I faser med hurtig kapitalakkumulation opstår derved kun få problemer, da kapitalinteressen fuldstændigt lader sig forene verbalt med det socialdemokratiske almenvel.

Hvis derimod kapitalens akkumulationspillerum indsnævres, så må selv en socialdemokratisk ledet regering søge at sætte garantien for kapitalens valoriseringsbetingelser igennem selv *mod arbejderklassens interesser*, da den har udelukket en radikal forandring af produktionsforholdene fra sin politik. Forskellen på en CDU/CSU ledet regering, som ikke er ringe, består deri, at SPD mere end denne er parat til at vove forsøget, på at formindske krisens groveste virkninger på arbejderklassen. For fagforeningerne bliver derimod organisationens snævre binding til arbejderklassen virksom i krisen. Grænserne inden for hvilke man kan se bort fra arbejderinteresser uden at flertallet af de organiserede bliver bevidste om det, bliver snævrere.

Her lader følgende teser om forholdet fagforeningsledelse - SPD sig udvikle.

Der udskiller sig to måder som fagforeningsledelsen kan forholde sig på ved en tilspidsende, kriseagtig udvikling, alt efter vurderingen af basis' kampberedskab og graden af sammensmeltning af fagforeningsspids og SPD-ledelse. De betyder begge en i det mindste ydre rykken bort fra fagforeningernes fredeligt og mindeligt formidlende position mellem lønarbejde og kapital, og samtidigt antydes her muligheden for en *fraktionering inden for fagforeningsledelsen* selv, der dog ikke bør interpreteres som en principiel modsætning:

1. *Fagforeningsledelsen slutter sig med brutal åbenhed til de socialdemokratiske eksekutorer af kapitalinteresser*, og undertrykker i forening med statslig bureaukrati, arbejdsgiverledelse og politi alle former for oprør i fagforeningsbasis og hos de ikke organiserede mod forringelsen af arbejderklassens livsbetingelser (sammenlign f.eks. IGminedrift). At man bringer organisationen i fare gennem denne taktik tager man endnu kun ringe hensyn til, eller også tages det bevidst med i købet, især når en sådan kvælning af lønkampe påberåber sig at være forsvar af arbejderinteresser - f.eks. sikring af arbejdspladser.

2. *Fagforeningsledelsen bliver (selv om den også mest subjektivt ærligt vil repræsentere arbejderinteresser) på grund af basis' truende vendt sig bort fra organisationen, hvad den tager meget alvorligt, foranlediget til at opstille krav, der kan betyde en konflikt med SPD-regeringen.* Det sker ud fra den overvejelse, at fagforeningerne, netop når de forstås som reformistiske fagforeninger, er tvungne til at vise sig som kampberedte organisationer, der er i stand til at stå lønkampe igennem. Fagforenings-ledelsen opnår dette, idet den på den ene side opstiller krav, der er orienteret efter arbejdernes interesser, og som tydeligt modsiger SPD-regeringens mådeholdsappeller og søger at sætte dem igennem gennem strejketrusler og strejker, mens den på den anden side også med al energi forsøger at forhindre at de kampe, der vokser ud af dette antager en selvstændig karakter, der sprænger rammerne for planlægning gennem fagforeningsledelsen. Heller ikke fagforeningsledelsens forholden sig her bringer arbejderklassen megen succes; organisationen er dog kun svækket i ringe grad.

Den anden mulige måde fagforeningsledelsen kan forholde sig på er årsagen til mulige konflikter mellem fagforenings- og SPDledelse. De bør dog ikke misfortolkes på den måde, at der med sådanne konflikter allerede fra fagforeningsledelsens side var gjort et skridt fremad mod fagforeningen som en autonom klassekampsorganisation. For det første tjener udkæmpningen af konflikter fra fagforeningsledelsens side udelukkende det formål at bevare fagforeningen i dens nuværende stand, dvs. at afværge ethvert forsøg fra fagforeningsbasis på at tilegne sig organisationen som et instrument til klassekamp. For det andet vil konflikten være forbi enten i det øjeblik SPD igen er i opposition eller i det øjeblik akkumulationsprocessen igen tillader delvise indrømmelser til lønarbejderne.

Imervæk kan man fastholde, at sådanne konflikter udvider venstreorienterede fagforeningskadres - men ikke kun disses - aktions- og spillerum, f.eks. agitations-spillerummet med hensyn til hvorledes SPD forsvarer arbejderinteresserne når det kommer til at stå hårdt mod hårdt.

2.2.3 Til forholdet mellem socialdemokrati, SPDorienteret fagforeningspolitik og arbejderne

Når adskillelsen mellem økonomi og politik, som stadig reproduceres af det kapitalistiske samfund, tillader den illusionære forestilling om statslig ageren, at den kan udfolde sig relativt frit fra økonomisk tvang, så er en »socialistisk« politik, der formuleret på denne basis, farlig, *fordi den overlader erfaringen med en sådan statslig politik mislykken som følge af økonomisk tvang til arbejderne og således bidrager til desorientering.* Med SPDs indtræden i regeringen eksisterede der hos arbejderne tydeligvis forestillinger om at den socialdemokratiske regeringspolitik kunne sætte forandringer igennem i den samfundsmæssige struktur til arbejdernes fordel. Når nu disse forventninger skuffes eftertrykkeligt gennem erfaringen med inflation og truende arbejdsløshed, og når ydermere SPD

åbenbart ikke en gang forstår at løse de økonomiske problemer bedre end CDU, så er der deri indeholdt den mulighed, at arbejderne sågar (på ny?) vender sig til det parti, der synes at være repræsentant for en fase med voksende økonomisk udvikling. Også i denne vendt sig til CDU bliver der - når den sker delvist - stadig gået ud fra, at det er muligt for staten at beherske økonomien, og at det åbenbart er det siddende regeringspartis svigten, der har frembragt krisen og forringelsen i arbejderne situation.

Nu hører det til den fagforeningsmæssige reformisme, at der (i stedet for gennem egne aktioner) forventes forandringer gennem den socialdemokratiske regerings lovgivning *og at væsentlige interessers plejningen og gennemførelsen delegeres til den socialdemokratiske regering*. I håbet om at SPD varetager disse interesser har fagforeningsorganisationen derfor ikke villet udfolde kampen; men samtidig erfarer arbejderne en forringelse af deres situation, som gerårer i åben modsætning til forventningerne til fagforenings- og SPDpolitikken: *fagforeningens tilbageholdenhed sættes nu (under disse forandrede økonomiske betingelser) i modsætning til dens medlemmer, som på grund af fagforeningsledelsens undvigelsesstrategi ikke har kunnet udvikle nogle kamperspektiver mod kapitalen*, hvorved betingelserne for solidarisk kamp mod kapitalen i den nuværende fase er blevet enormt forringede. Godt nok har de spontane strejker antydningvis kunnet opvise et sådant perspektiv, *men et væsentligt kendetegn ved strejkerne i 73 er netop deres manglende forvandling til magtpositioner mod kapitalen gennem fagforeningerne*. Erfaringen af den delvis gennem fagforeningsledelsen bevirkede opsplitning og tidsmæssige forhaling af de enkelte kampe, altså erfaringen af en relativ afmagt over for kapitalen (også over for fagforeningsapparatet hvad angår organiseringen af kampene) bestemmer åbenbart også arbejderne nuværende vurdering i mange virksomheder, og det så meget mere som kapitalens tryk på arbejderne for tiden tiltager gennem den truende arbejdsløshed og øger kamprisikoen.

Men tilliden til SPD regeringen indeholder den umyndiggørelse, der består i at afstå fra som arbejderklasse i kapitalismen at skulle kæmpe mod forringelsen af arbejdskraftens reproduktion. Fører dette - som også nu for tiden - derudover til en tilpasning af enkeltfagforeningernes lønpolitik til det lønkampsspille- rum, der er genstandsområde for traditionel fagforeningsmæssig lønpolitik, men som er indsnævret gennem de forandrede akkumulationsbetingelser, så betyder det et afkald på arbejderne effektive interesseforsvar over for kapitalen. Skuffelsen blandt arbejderne over følgerne af en sådan lønpolitik, der er orienteret efter SPDs regeringspolitik forbliver ikke uden følger for medlemmernes fagforeningsmæssige handlen overhovedet. For mangler der en egnet artikulations- og organisationsform for en kæmpende indsats for egne interesser, så kan man ikke udelukke en reduktion af den fagforeningsmæssige aktivitet blandt arbejderne. *Resignationen blandt dele af arbejderne ville så være (og er delvist) resultatet af den udviklede ikke - eksistens af fagforeningen som kamporganisation*.

Arbejderne ser sig altså berøvet deres handlingsperspektiver. For så vidt den fagforeningsmæssige aktivitet ikke længere er i stand til at formidle erfaringen af kampsolidaritet, så er de så meget mere udleveret den konkurrence mellem hinanden, der er sat af kapitalen, netop i en fase med en økonomisk udvikling, i hvilken denne konkurrence objektivt skærpes og i enkelttilfælde kan føre til racistiske fordomme (mellem tyskere og udlændinge).

Såvel manglen på solidaritet fra fagforeningsledelsen over for de spontane strejker, som den yderst virksomme repression i fagforeningerne mod venstreorienterede fagforeningskadre eller mod aktive deltagere i de spontane strejker eller endda fagforeningsledelsens regnemæssige opgørelse af problemet, hvorefter en strejke jo slet ikke skulle kunne lønne sig; alt dette forstærker usikkerheden om strejken som kampvåben over for kapitalen og alt i alt over for fagforeningsorganisationens konsekvente repræsentanten arbejderne!^{9a} *Sammenfaldet af erfaring af relativ afmagt og desorientering med hensyn til mulighed for fagforeningsmæssig kamp og den samtidige bortdelegering af interesserepræsentation til SPDregeringen, kan føre til en hjælpeløs socialpartneragtig tilpasning.* En sådan usikkerhed over for den fagforeningsmæssige aktivitet kan derfor kaste arbejderne tilbage til, eller bekræfte dem i den dikotomiske bevidsthed (den uforanderlige »de øverste« og »de nederste«). Arbejdernes virkelige iagttagelige angst for en yderligere forringelse af deres situation udleverer dem, i betragtning af den desorienterende fagforeningspolitik snarere til den borgerlige propaganda, end til en med tiden opbygget konkret erfaringsolidaritet og de dertil knyttede organisatoriske perspektiver for arbejderbevægelsen. Begrænses arbejdernes interesserepræsentation til det strengt »økonomiske«, og bliver den politiske sammenhæng udskilt og underkastet en fjern og ukontrollerbar institution, så *bliver der ikke meget tilbage for arbejderne andet end en protest der er diffus og vilkårlig, fordi den i grunden ikke forandrer noget. De er uden kampmiddel begrænset til rollen som ræsonerende borgerlige individer.*

2.3 Klassebevægelse i BRD og ansatzpunkter for socialistisk fagforeningsarbejde

Den nutidige situation, som venstreorienterede fagforeningsfolk ser sig stillet over for, må betragtes på baggrund af klassekampsudviklingen siden 1969.

9a. Sammenlign med hændelserne i IG-Metall i Bayern i begyndelsen af året; der kritiserede arbejderne IG-Metall strejkeopfordringer: Pludseligt går fagforeningen ind for strejken, skønt fagforeningsledelsen tidligere havde påvist for dem på forskellig måde, at strejkerne ikke nytter meget, og at de snarere er at anse som et sidste middel, man bør undgå mest muligt. På IG-Metalls forsøg på at organisere advarselsstrejker i betragtning af at kapitalens politik skærpedes, reagerede arbejderne afvisende med argumenter som: »Hvad var det I gjorde ved de spontane strejker sidste år?« og »Det løb er jo allerede kørt!«.

De spontane strejker i 1969 påviste godt nok modsætningen mellem officiel fagforeningspolitik og arbejderinteresser, men på ingen måde som en vedvarende modsætning. Fagforeningsledelsen optog umiddelbart strejkebevægelsen og opnåede resultater i forhandlinger med kapitalen. For de klassebevidste fagforeningsfolk måtte der derfor opstå den forestilling, at der kunne sættes en politik igennem, der var orienteret efter klasseinteresserne og netop gennem fagforeningsorganisationen, hvis der blot blev udøvet et tilstrækkeligt tryk fra neden. Bruddene inden for organisationen forblev skjulte.

Under kapitalens lange prosperitetsperiode og klassekampens stagnation kunne det forhold der var udviklet mellem klassebevidste fagforeningskadre i virksomhederne (bedriftsråd og tillidsfolk) og arbejderstaben således bibeholdes i første omgang: en forestilling, der går ud fra at muligheden for at sætte arbejderinteresser igennem skulle være afhængig af en hård repræsentationspolitik hos de lavere fagforeningsorganer, der er orienteret efter disse interesser. Det spillerum som kapitalens konjunkturopsving efter 1967 påny skabte, muliggjorde desuden før som nu resultater med en sådan repræsentationspolitik inden for virksomhederne.

Opgørene inden for virksomhederne rettede sig i følge dette og som en følge af konflikter med kapitalen og med højreorienterede bedriftsråd og tillidsfolk mod erstatning af disse med mere klassebevidste arbejdere. Spørgsmålet om gennemførelsen af arbejderinteresserne syntes i første omgang afhængig af socialpartneragtig politik eller af en politik der er orienteret efter klasseinteresser. (Sammenlign også med de forandringer, som bedriftsrådsvalgene i 1972 bragte i nogle virksomheder til den venstreorienteredes fordel og opgørene om opstilling af valglistes).

Strategier som styrker tillidsfolkenes stilling inden for fagforeningsorganisationen så vel som den virksomhedsnære overenskomstpolitik er rettet mod at gøre de eksisterende muligheder for klassebevidste fagforeningsfolk i organisationen betydningsfulde og mod at bryde fagforeningsledelsens orientering efter en hensyntagen til SPD regeringspartiet for på denne måde at styrke fagforeningen selv. Ganske vist anser man dermed nødvendigheden af »mobiliseringen af basis« som en væsentlig faktor; men denne mobilisering selv bliver snarere forstået som resultatet af en god fagforeningspolitik, end som resultat af den virkelige forandring af arbejdernes stilling. I samme retning går kravet om almen demokratisering af organisationen. Fagforeningsledelsens manglende kampberedskab fremtræder som en institutionel skranke, der kan overvindes inden for organisationen, f.eks. gennem opnåelse af flertallet på fagforeningskongresserne.

Det materielle grundlag for de begyndende modsigelser mellem dele af arbejderklassen - kadre fra virksomhederne og på lokalt niveau - og fagforeningsledelsen falder mindre i øjnene ved disse strategier. *Nemlig indsnævringen af det spillerum, som de udviklende stagnative tendenser i kapitalakkumuleringen frembringer for forbedringer i arbejderklassens situation inden for de bestående forhold.* Modsigelsen mellem målene for en politik, der er orienteret efter

arbejderinteresser og fagforeningsledelsens politik, der er orienteret efter SPD som regeringsparti, opfattes som et problem omkring organisationens og viljedannelsens indre struktur og mindre som et problem der udvikler sig og træder frem i modsigelsen mellem kapitalakkumulation og arbejderklassens behov.

Ekskurs: Til den virksomhedsnære overenskomstpolitik

Da de foreliggende teser om fagforeningen er opstået i sammenhæng med en diskussion inden for Sozialistische Büro og med redaktionen for »express«, så er det hensigtsmæssigt at undersøge de af »express« udviklede »ansatzpunkter for en socialistisk virksomheds- og fagforeningsstrategi« nærmere på et punkt.

I et teseblad til den nævnte konference angives målet for en sådan strategi således: »Det gælder om at gøre de interesser og behov hos de lønafhængige, der ikke gribes, eller ikke gribes tilstrækkeligt af fagforeningerne, til grundlaget for en fagforeningspolitik og dermed gøre fagforeningerne til et virksomt instrument for de lønafhængige til at sætte deres interesser igennem«. (Vi citerer her og i det følgende fra Sozialistische Büros informationsrundbrev nr. 2/1974). Som en sådan strategis vigtigste elementer angives:

- »1. Opbygningen og udbygningen af en stærk fagforeningsmæssig tillidsmandsbevægelse;
2. Kampen for en virksomhedsnær overenskomstpolitik;
3. Gennemførelsen og udbredelsen af virksomhedsnært dannelsesarbejde;
4. Udviklingen af fagforeningerne til autonome klasseorganisationer.«

Et væsentligt alment kendetegn ved en sådan strategi er i første omgang, at den knytter an til den bevidsthed, vi har beskrevet, og som går ud på, at fagforeningsapparatets konkrete organisatoriske tilstand, det manglende demokrati, den manglende tilbagekobling mellem virksomhedsbasis og fagforeningsapparat, at alt dette skulle danne en væsentlig skranke for at sætte arbejderne interesser igennem. For indholdet i den socialistiske fagforeningsstrategi skal jo når alt kommer til alt være at gøre fagforeningen til et *virksomt* instrument for forsvar af klasseinteresserne. *Selve denne bevidsthed bliver ikke en gang undersøgt kritisk, men bekræftet såvel gennem de angivne mål, som også gennem midlet til at sætte dem igennem, nemlig fagforeningsinterne forandringer.* Man fortsætter så efter en slags trinplan: »Som autonome klasseorganisationer formår fagforeningerne igen at blive til »socialismens skole«. Sagt på en anden måde: Først skal man udvikle fagforeningerne til autonome klasseorganisationer gennem de nævnte strategier 1-3; er man kommet så langt, er målet altså nået, og så begynder andet trin: fagforeningerne som skole for socialisme. Hvorledes dette andet trin konkret skal se ud angives ikke. Ihvertfald rummer allerede første trin den forestilling, at udviklingen af en kæmpende fagforeningspolitik er tilstrækkelig til at forsvare arbejderne interesser med gode resultater inden for kapitalismen.

Selv om det forholdt sig således, så er det under alle omstændigheder uklart, hvorledes organisationen selv som autonom klassefagforening skulle blive til »socialismens skole«, *for hvorledes skal fagforeningsmedlemmerne komme til erkendelse af nødvendigheden af ophævelsen af den kapitalistiske produktionsmåde, hvis deres kampudfoldelse allerede inden for de bestående forhold formår at føre til en sikring af deres livsbetingelser?* Hvis man imidlertid går ud fra, at udviklingen af en kampdygtig organisation og demokratiseringen af den, helt igennem er forbundet med nederlag over for kapitalen (betragtet i første omgang som opnåelse af indholdsmæssige mål: forhøjelse af reallønningerne, forbedring af arbejdsbetingelserne, forbedring af de almene livsbetingelser, sammenlign Socialistische Büros rundbrev) så er det igen ikke til at indse, hvorfor det først er på dette stadium - et stadium der alligevel blot er abstrakt begrundet - af »autonomen klasseorganisation«, at fagforeningerne skulle blive til skoler for socialisme. Går man ud fra, at demokratiseringskravene allerede selv er resultater af grænser i den fagforeningsmæssige politik til sikring af arbejderklassens livsbetingelser, som de er sat gennem den historiske udfoldelse af kapitalforholdet, så er det ikke til at indse, *hvorfor bevidstheden ikke skulle udvikle sig ind i de virkelige grænser for fagforeningsmæssig politik allerede inden for kampen om demokratisering af organisationen, som den er udviklet i klasseopgøret med kapitalen.* Trinplanen er altså uforstandig.

Da klassebevægelsen i redaktionskollektiv »express«'s opfattelse adskilles fra den økonomiske bevægelse (der på sin side begribes på kritiskborgerlig måde som resultat af statens og monopolernes manipulative kraft) så stiller magtspørgsmålet sig for redaktionskollektivet på følgende måde: over for statens og kapitalens magt skal sættes arbejderne magt for at tvinge stat og kapital til at føre en politik i arbejderne interesser eller til i det mindste ikke at handle mod disse interesser. Men da man i forvejen har adskilt kapitalbevægelse og arbejderklasse, så må denne arbejderklassens og dens organisationers magt udvikle sig »autonomt«, og bliver altså ikke længere set i dens sammenhæng med kapitaludviklingen. Problemet er så *hvorledes denne magt kan etableres!* Svaret anfører modeller for en fagforeningsstrategi, der skal yde denne mobilisering, hvis de kan omsættes i praksis. Dermed er strategiens indhold altså endnu ikke kritiseret, men blot deres efter vores opfattelse falske relateringspunkt.

a) Virksomhedsnær overenskomstpolitik som model for mobiliseringsstrategien i fagforeningerne

Lad os forsøge at konkretisere problemet ud fra den virksomhedsnære overenskomstpolitik, som foreslået i »express«-papiret til Socialistische Büros februarconference. Ved dette eksempel vil vi først og fremmest vise sådanne strategiforslags ahistoriske modelkarakter. I begrundelsen for strategien er der også et kort opgør med kritikken fra venstrefløjens af denne strategi: »Som erfaringerne har vist, kan en sådan overenskomstpolitik kun sættes igennem mod arbejdsgivernes, flertallet

af bedriftsrådenes og store dele af fagforeningsapparatets hårde modstand således, at allerede mobiliseringen for sådanne mål og kampen for at sætte dem igennem betyder en kamp for forbedringen af demokratiet inden for fagforeningerne og for dannelsen af klassebevidsthed.

Mod frygten for at en sådan overenskomstpolitik skulle ødelægge solidariteten mellem en industrigrens beskæftigede, fordi den begunstiger de traditionelt eller af andre grunde kampsterke mandskaber endnu mere, må man indvende, at det netop er det nuværende system for virksomhedsoverenskomstpolitik (Betriebsvereinbarungspolitik) der bestandigt frembringer og beforder denne tilstand, mens den virksomhedsnære overenskomstpolitik byder en chance for at skaffe gunstigere kampbetingelser for alle gennem forbedringen af den fagforeningsmæssige kampkraft.« Til grund for denne argumentation ligger åbenbare fejlvurderinger, der på deres side udspringer af den grundlæggende metodiske og indholdsmæssige fremgangsmåde inden for »express« teserne: *Nemlig at knytte an til den eksisterende fagforeningstilstand, i stedet for til det eksisterende forhold mellem lønarbejde og kapital.* For det første er en strategi, der søger at gøre institutionelle forandringer af fagforeningspolitikken til kampgenstand og som vil mobilisere for disse forandringer, på forhånd dømt til at mislykkes, i stedet for at gå ud fra arbejdernes 'mobilisering' fra deres faktiske situation og udvikle bestemte institutionelle krav i sammenhæng med kamperfaringer omkring indholdsmæssige krav. For at klargøre det ved et eksempel: I kemioverenskomstrunden 1970 forsøgte IG-kemi at gennemføre en strategi med virksomhedsnær overenskomstpolitik. I Hessen blev der dannet virksomhedsnære overenskomstkommisioner og man forsøgte at tvinge kapitalen til at forhandle og slutte aftaler med disse. I Rheinland-Pfalz kommer det - mod fagforeningsinterne aftaler - til en for tidlig afslutning af forhandlingerne: »Resultatet fra Rheinland-Pfalz viser, at arbejdsgiverne er rede til at betale for at afvise kvalitative krav: en 11,5% lønforhøjelse suppleres med en forskudsforhøjelse på 5% og overenskomstaftaler om økonomisk givende ydelser. De to sidste indrømmelser skal undergrave kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik«. ...« Afslutningen af forhandlingerne i Rheinland-Pfalz fører til at arbejdsgiverne i Hessen erklærer, at de vil hæve indkomsten til dette niveau, også selv om der ikke kom nogen aftale i stand i Hessen. Bedriftsrådene i de fleste af de virksomheder, hvor der skulle slutes firmaoverenskomstaftaler, afstår derpå fra deres oprindelige krav og meddeler område-lederen, at mandskaberne efter en sådan forskudsydelse fra arbejdsgiverne ikke længere vil være strejkeberedte.«¹⁰ Eberhardt Schmidt, den væsentligste repræsentant for den virksomhedsnære overenskomstpolitik inden for »express«'s redaktion, kommenterer dette forløb: »Arbejdsgiverne havde bortkøbt det overenskomstpoltiske koncept fra fagfor-

10. K. Schacht/ L. Unterseher, Das Tarifverhandlungssystem in der BRD, i: Meissner/ Unterseher (udg.) Verteilungskampf und Stabilitätspolitik, Stuttgart 1972, side 211.

eningerne med usædvanlige materielle indrømmelser, som hører til de højeste i efterkrigstiden«¹¹.

Kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik skulle i første omgang sættes igennem inden for IG-kemi fagforeningsapparatet, fordi fagforeningsledelsen på denne måde håbede på en begrænsning af de store virksomheders bedriftsråds magt. Hvad der ellers blev opnået af disse efter overenskomstrunden, skulle nu tilkæmpes og sikres fagforeningsmæssigt allerede inden for overenskomstrunden. *For storbedrifternes arbejdere drejede det sig derfor ikke om en forbedring af deres løn, hvilket de havde skullet kæmpe for, men om en forandring af lønforhandlingsmåden og naturligvis af dens overenskomstmæssige sikring.* Her var det ganske vist vigtigt, at kemiarbejderne på grund af kemiindustriens forholdsvis gode stilling i krisen endnu ikke (til forskel fra metalområdet) havde gjort erfaringer med massive afskaffelser af extraoverenskomstmæssige ydelser. Hvorledes skulle der så finde en virkelig mobilisering af arbejderne sted for dette krav? I dette tilfælde var man hjælpeløst udleveret til kapitalens strategi. Tilbage er at spørge om, *hvorvidt kravet overhovedet var et massivt krav fra arbejderne og ikke væsentligt forblev begrænset til dele af fagforeningsapparatet og underliggende kadre som tillidsfolk og bedriftsråd i enkelte virksomheder.*

b) Virksomhedsnær overenskomstpolitik som fagforeningsledelsens mobiliseringsstrategi

Udviklingen i IG-kemi viser også, at der udmærket kan gives betingelser, under hvilke fagforeningsapparatet er parat til at ville gennemføre en virksomhedsnær overenskomstpolitik. Det viser denne tankes oprindelse i IG-Metall og propageringen for den også gennem dele af fagforeningsapparatet.

Udgangspunktet for diskussionen af den virksomhedsnære overenskomstpolitik i IG-Metall i slutningen af 50'erne var det faktum, at det var muligt for bedriftsrådene (der som regel var højreorienterede) i løbet af en voksende kapitalakkumulation at opnå virksomhedsinterne aftaler, der lå langt over overenskomstaftalerne og som både konsoliderede disse bedriftsråds stilling, og »tilfredsstillede« arbejdsstyrken og holdt den i »apati«. Udkastet blev altså udarbejdet for at mobilisere arbejdsstyrkerne, for at trække dem ind i virksomhedsforhandlinger¹², og for at kontrollere bedriftsrådene. Arbejdernes bevidsthed om nødvendigheden af den fagforeningsmæssige organisering skulle holdes

11. E. Schmidt: Zur Strategie der betriebsnahen Tarifpolitik, i: Kritisches Jahrbuch, Gewerkschaften und Klassenkampf 1972, (udgivet af O. Jacobi, W. Müller-Jentsch, E. Schmidt) Frankfurt a.M. 1972.

12. Sammenlign også med D. Pfeiffers/R. Krusches diplomarbejde. Das Verhältnis von betrieblichem und zentralem ökonomischen Kampf als Problem der Gewerkschaftsbewegung, diplomarbejde FU-Berlin 1972, ikke-offentliggjort manuskript.

vågen: Der »består den fare, at det lokale fagforeningsliv og aktiviteten i forbundene stivner gennem centralisering af løn- og overenskomstpolitikken. Medlemmernes interesse og deltagelse bliver følgerigtig eller ubetydelig. Viden om sammenhængen mellem fagforeningens kraft og aktivitet på den ene side og løn- og gagehøjden på den anden kan derved let blive glemt«¹³, skriver Fritz Salm i 1958.

Dette udkast omkring virksomhedsnær overenskomstpolitik, der af IG-Metall i begyndelsen af 60'erne blev forsøgt gennemført officielt hos Ford, har i følge dette på ingen måde sit udspring i en konflikt mellem »fagforeningsapparat og fagforeningsbasis«, men i en fase med voksende kapitalakkumulation, i hvilken nødvendigheden af fagforeningsmæssig organisering ud over virksomheden truede med at geråde i glemsel på grund af løntilståelser på virksomhedsniveau.¹⁴ Den derigennem formidlede svækkelse af den samlede organisation er også det væsentlige motiv til propageringen af den virksomhedsnære overenskomstpolitik hos IG-kemi. Selv om det godt nok i begge tilfælde er de venstreorienterede, der foreslår denne strategi, og som forsøger at sætte den igennem, så bør dette dog ikke spærre blikket for det faktum, at det væsentligst drejer sig om at sikre det fagforeningsmæssige forhandlingsmonopol, om indsnævringen af kapitalens manipulationsspillerum i virksomheden og om kontrol med bedriftsrådene.

Udkastet til den virksomhedsnære overenskomstpolitik udspringer selv af det grundlæggende problem, at konkurrencen blandt arbejderne indbyrdes ikke er ophævet gennem indførelsen af enhedslønninger inden for industrigrenene. Lønnen ligger som arbejdets pris under for konkurrencens styringsmekanismer, og arbejdskraftens bevægelse inden for og mellem brancherne, tilvandring og afvandring reguleres over de forskellige priser på varen arbejdskraft mellem og inden for brancherne. Lovene for dannelse af varen arbejdskrafts pris kan ikke

13. Citeret fra E. Schmidt, op.cit., s. 148/49. Schacht/Unterseher, Das Tarifverhandlungssystem ind der BRD, op.cit. s. 91-93: »Forhandlingsystemet over virksomhedsniveau har dog gravevende følgeproblemer for virksomhedsniveauet med en stigende centraliseringsgrad for lønforhandlingerne (stiger) driftraten... Denne udvikling er til arbejderens fordel: De kan gennem extraoverenskomstmæssige løndele og socialydelser forskubbe arbejdsgiverloyaliteten til deres fordel, svække fagforeningernes legitimationsbasis og - gennem større differenciering i indkomsterne - hierarkisere arbejdstagerne, hvorved interessen for kollektiv lønforhandling synker og modvirker fagforeningernes solidariserende nivelleringspolitik. Samtidig forhøjes med eksistensen af en extraoverenskomstmæssig »manipulationsmasse« managementets konjunkturpolitiske fleksibilitet«. Forfatterne henviser til, at effekten forstærkes af fordoblingen af arbejdsgivernes repræsentation i fagforening og bedriftsråd.
14. Fasen er kendetegnet af regelmæssigt stigende overenskomstlønninger, resultater i fagforeningspolitikken for arbejdstidsnedsættelser, større forhandlingspillerum for bedriftsrådene, høj lønglidning, resultater af forhandlingspolitikken på virksomhedsniveau - bedriftsråd - og på fagforeningsniveau - fagforening -. Nødvendigheden af fagforeningen som kamporganisation glider her desto mere ud af synsfeltet jo mindre strejkevåbnet anvendes i overenskomstopgørelserne. I denne tid falder også den fagforeningsmæssige organisationsgrad.

ophæves grundlæggende gennem fagforeningsaktion, men som en organisation, der handler over virksomhederne, har fagforeningen indflydelse på varen arbejdskrafts værdi som det centrum omkring hvilket priserne svinger. Ved forhandlinger opnår den overenskomstlønningen som arbejdskraftens minimalpris, men den enkelte arbejdskrafts pris er nødvendigvis forskellig derfra. På den har såvel den forskellige efterspørgsel efter arbejdskraft med forskellige kvalifikationer såvel som bedrifternes forskellige efterspørgsel efter arbejdskraft overhovedet indflydelse. Når således fagforeningens forhandlingssystem i BRD (til forskel fra i USA) er rettet mod opnåelse af lønninger for hele industrigrene, så opstår der nødvendigvis under prosperitetens betingelser - altså ved en almen tendens til lønstigninger - det skin, at arbejdslønnen reguleres gennem de enkelte arbejders gunstige stilling, et bestemt arbejderlags gunstige stilling, eller bestemte virksomheders arbejders gunstige stilling inden for konkurrencen med kapitalen og ikke gennem fagforeningsorganisationen som lønarbejdernes omfattende sammenslutning. Derved skjules den kendsgerning, at også denne særligt gunstige løn opstår på basis af den minimalløn fagforeningerne har opnået som samlet organisation.

Stræber fagforeningsapparatet under sådanne betingelser efter kontrol med løndannelsen i virksomhederne, så betyder det ikke, at man dermed stræber efter at fagforeningen skal blive en politisk bevidst klasseorganisation, over for isoleringen af virksomhederne, af de enkelte arbejdere og arbejderlag i konkurrencen.

Ifølge dette drejer det sig heller ikke blot om, at afvigelser i prisen på arbejde, som de fremkommer inden for de enkelte virksomheder og i enkelte arbejderlag, og afvigende fra de centralt opnåede lønninger, *simpelthen skulle være en manipulationsmasse, som enkeltkapitalen delvis vilkårligt kan manipulere med, og som alene skulle tjene til at disciplinere arbejdskraften*, - i express-teserne hedder det, at »den virksomhedsnære socialpolitik som arbejdsgivernes vigtigste disciplineringsinstrument« skal udelukkes gennem den virksomhedsnære overenskomstpøllitik - *men først og fremmest om, at afvigelserne er en økonomisk kategori for de virkelige forhold, dvs. en kategori der er formidlet over konkurrencens tvangslove*. som naturligvis udnyttes af enkeltkapitalen, for at holde arbejderne i den samfundsmæssige tilstand af konkurrence. Dette er igen kun muligt for kapitalen så længe dens konjunktur (som især skaffer de kvalificerede arbejdere en forbigående stærk position inden for konkurrencen med kapitalen så længe trykket fra den industrielle reservearme ikke er udviklet), tillader en almen forbedring af arbejderklassens levestandard. Det er kendt, at der i faser med kriseagtig udvikling danner sig den tendens, at den såkaldte »lønslidning« forsvinder, og at effektivlønningerne sågar falder under overenskomstlønningerne (som f.eks. i krisen 1966/67).

I denne sammenhæng kan vi ikke udvikle spørgsmålet om, hvilken politik fagforeningen faktisk havde kunnet føre og skulle have ført for at modvirke den illusion, der i prosperitetsfaser opstår netop hos faglærte arbejdere (IG-Metalls traditionelle basis) og som går ud på, at de som enkeltpersoner eller som virksom-

hedsmandskaber enkeltvis skulle kunne konkurrere med kapitalen. Det er vigtigt, at konkurrencens skin, der bekræftes af de virkelige forhold i prosperitetsfaser, selv problematiseres af kapitalen, når dens akkumulationsvanskeligheder udvikles og skærpes.

Betalingen af høje lønninger er et helt usædvanligt »disciplineringsmiddel« ved hvilket arbejderne næppe kan erfare deres antagonistiske modsigelse til kapitalen. Hvis den »gyldne kæde« hænger om arbejderens hals, så vil kapitalens herredømme synes ham mindre værd at bekæmpe. Dette kapitalens herredømme, »disciplineringen af arbejderklassen«, kan *da blive* til en genstand for erfaring af klassemodsigelsen, når det netop *vender sit virkelige indhold ud*, nemlig når det tager indrømmelserne tilbage, og den materielle modsigelse mellem de lønafhængiges livsbehov og kapitalakkumulationens nødvendigheder bliver synlig. Kapitalens normale disciplineringsmidler er netop ikke høje lønninger inden for virksomhederne, men den industrielle reservearme uden for døren, der skærper konkurrencen blandt arbejderne: den konkurrence, der tvinger dem til at være tilfreds med lavere lønninger for overhovedet at finde arbejde, og som ligeledes tvinger dem til at øge arbejdsydelsen i produktionsprocessen umådeligt for at få deres løn og for at beholde arbejdet.

Drejede det sig altså i slutningen af 50'erne, gennem udviklingen af udkastet til den virksomhedsnære overenskomstpolitik inden for IG-Metall om at finde en måde, hvorpå man til trods for arbejdernes erfaringer om, at de som enkelte skulle kunne konkurrere med kapitalen, kunne klargøre organisationens nødvendighed (iøvrigt uden derved at - med undtagelse måske af Ford, hvor det også væsentligt drejede sig om arbejdsbetingelser - kunne angive deres politiks indholdsmæssige alternativer) så drejede det sig om noget andet, da udkastet efter krisen 1967 blev taget op igen af lavere fagforeningskadre, fremfor alt af bedriftsråd (og ikke blot alene tillidsfolk).

c) Virksomhedsnær overenskomstpolitik som afværge- og legitimationsstrategi

Er *krisen 1966/67* på den ene side anledningen til fagforeningsledelsens fuldstændige venden sig til den borgerlige politik, så danner den på den anden side hos arbejderne den første gennemgribende erfaring af deres eksistens som klasse over for kapitalen efter den lange prosperitetsfase. Selv om det også sker forskelligt i de forskellige produktionsgrene, så viser det sig nemlig nu, at den stilling man på grund af en usædvanlig konkurrenceposition havde vundet over for kapitalen, er fuldstændig vaklende og usikker. På grund af det faktum, at arbejderens livsbetingelser ikke er sikret gennem en samlet kampdygtig organisation, men synes bestemt gennem enkeltvirksomhedernes tilfældige konkurrenceposition, så er kapitalen i stand til at foretage lønnedsættelser på ind til 40% og at yde et stigende tryk på arbejdstempoet, *uden at fagforeningerne kunne føre en organiseret kamp imod det*. Igen gøres erfaringen med arbejdsløshedsrisiko. Situationen muliggør den erkendelse, at den enkelte arbejders skæbne mindre er

bestemt gennem hans ydelse som individ end gennem kapitalens bevægelser, og der sker begyndelsen til fornyet erfaring af klasse modsætningen. Godt nok kan fagforeningen over for arbejderne med tilfredshed henvise til, at den hele tiden har betonet nødvendigheden af fagforeningen som organisation, og at den økonomiske krise er det bedste eksempel på, at man ikke kan klare sig uden fagforeninger. Dog står denne henvisning til nødvendigheden af solidarisk organisation i modsætning til den - med indtrædelsen i den Konzertierte Aktion - foreløbige men fuldstændige integration i den borgerlige stats politik.

Lad os nu se på baggrunden for kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik - nu som et krav fra virksomhederne - udvikles:

For det første drejer det sig for bedriftsrådene, der i 1967 erfarede den manglende sikring af de opnåede lønninger, om at bestræbe sig på at styrke positionen over for kapitalen. Dernæst gjaldt det om af hensyn til mandskaberne om at styrke fagforeningernes overenskomstmæssige sikring af lønningerne netop gennem muligheden for at sætte et fagforeningsmæssigt tryk ind. I 1967 »mislykkes bedriftsrådenes politik, hvis 'ydelse' falder som ofre for managements autonome omkostningskalkulationer. Følgen var inden for IG-Metalls organisationsområde, i hvilket særlig mange lønedsættelser fandt sted i løbet af recessionen, at bedriftsfunktionærerne (i metalområdet er bedriftsrådene netop mest repræsentanter for IG-Metall) igen orienterede sig stærkere i retning af fagforeningen. De krævede en 'virksomhedsnær overenskomstpolitik' som på den ene side fører til en overenskomstmæssig sikring af de særlige virksomhedstillæg, og på den anden side sikrer dem deltagelse- og beslutningschancer i overenskomsterne«. ¹⁵

Dermed kan kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik for så vidt godt stamme fra klassebevidste bedriftsråd og tillidsfolk, men det behøver ikke nødvendigvis at gøre det, og det behøver heller ikke nødvendigvis at indeholde indsigten i nødvendigheden af udviklingen af arbejdernes klassebevidsthed, selvstændige organisationsevne og kampevne i første omgang på virksomhedsniveau. Det kan udmærket også som Schacht/Unterseher antager, udspringe af en »interessesituation«, som går på en sikring af bedriftsfunktionærenes legitimationsbasis: *fordi denne legitimationsbasis sikres kun så længe, - især i betragtning af de begrænsede fagforeningsmæssige målsætninger - det lykkes de bedriftslige fagforeningsfunktionære, i første omgang bedriftsrådene, (tillidsfolkene) er mere eller mindre svag på grund af deres manglende mulighed for at føre forbindtlig forhandlinger med kapitalen) at 'opnå' noget for mandskabet, om det så er med eller uden fagforeningen som overbedriftslig organisation.* Kravet kan

15. Schacht/Unterseher, op. cit. s. 95; Her skal det blot nævnes, at det for os ikke synes at være noget tilfælde, at der efter et hidtil ikke offentliggjort arbejde af Teschner/Mosler, o.s. om løndifferentiering hos mange af IG-Metalls bedriftsråd, en løndifferentiering som ikke er at finde hos bedriftsrådene hos fagforeningen tekstilbeklædning. Det er ikke noget tilfælde netop fordi den stadig vanskeligere situation inden for tekstilindustrien fjerner basis for forestillingen om at man på den enkelte virksomhed kan aftvinge kapitalen tilståelser.

altså udmærket udspringe af ønsket om at sætte den gamle repræsentationspolitik igennem med nye midler. I det spejler sig indsnævringen af bedriftsrådernes forhandlingsspillerum under krisen. Sænkningen af lønningerne i krisen fremtræder primært som et resultat af manglende *institutionelle* magtmidler, men ikke som et resultat af objektiv interessemodsatning og af klassens kampevnes udviklingsgrad. Derved kan septemberstrejkerne udmærket have forceret kravet hos dele af bedriftsrådene. Og netop ikke formidlet over forestillingen, at klassens kampevne ville have været stærkere, hvis strejkerne havde fundet sted inden for rammerne af en virksomhedsnær overenskomstpolitik, men formidlet over den spaltede position som virksomhedsnær fagforeningsfunktionærer nødvendigvis geråder i under de ikke fagforeningsmæssigt organiserede strejker, *for så vidt sådanne strejker samtidigt implicerer kritik af den eksisterende fagforeningspolitik.*

Et eksempel i denne retning danner historien om kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik hos Ford: dele af bedriftsrådet og af tillidsfolkene samt deres ledelse (Kuchelhorn), der spillede en kendt rolle under strejkerne i 1973, var på ingen måde i stand til at organisere den spontane strejke og styrke dens kampkraft. De distancerede sig sågar gennem deres praktiske politik fra den og krævede såvel før som efter strejken virksomhedsnær overenskomstpolitik. I filmen »Hvorledes man laver lønninger« (spillet af Kuckelhorn) bliver det tydeligt, at *kravet selv skal fungere som legitimation for en forkert politik og som fortrængning af en mulig læreproces.* I stedet for at undersøge strejken og årsagerne til deres egen fiasko på det tillidsmandsmøde, der fulgte efter strejken, så kræves der for 117. gang virksomhedsnær overenskomstpolitik. Men det betyder, at man har den opfattelse, at de hårde opgør hos Ford mellem arbejdere og kapital havde kunnet undgås, hvis blot de bedriftslige funktionærer havde haft de rigtige institutionelle midler i hånden til at forhandle med. *Det tilstræbte mål synes således mindre at være en mere effektiv gennemførelse af strejken, men snarere at undgå den.*

I denne retning løber f.eks. også Schacht/Untersehers argumentation, selv om problemet for dem mindre stiller sig som et spørgsmål om legitimation af bedriftslige fagforeningsfunktionærer, men mere som et problem med en uforstyrret gennemførelse af fagforeningens overenskomstpolitik, der er orienteret efter at få konjunkturen til at vare ved, med en samtidig opretholdelse af fagforeningens forhandlingspotentialer. Derved går de ud fra, hvilket overrasker læseren, at den socialdemokratiske økonomiske politik siden 1967 allerede skulle vise de første forsøg på at få konjunkturen til at vare ved gennem statsindgreb, hvorved en sådan vedvaren for dem synes at være identisk med en kontinuerlig økonomisk vækst. En sådan politik skulle understøttes af fagforeningerne, således »at man får lønningerne til vedvarende at vokse, ved en kvasiautomatisk forventning om løntilvækst«. Derved frygter forfatterne godt nok at »lønhøjelserne som en relativ problemløs deltagelse i det almene fremskridt« kan bringe fagforeningen i fare for »at miste sin legitimationsbasis«. For på den ene side at forhindre »fordelingskampe mellem virksomhederne, som springer det samlede forhandlingsystem«, men på den anden side at bevare fagforeningens legitimationsbasis, så anbefaler

forfatterne, i nogle ganske vist omstændelige omskrivninger, en virksomhedsnær fagforeningspolitik, for at gøre »virksomhedsstyringen af konflikter samfundsøkonomisk kalkulerbar og samtidig rigere på emancipationschancer«. Det man skal tilstræbe er herved, at »kvalitative krav«, der retter sig mod herredømmet i virksomheder bliver genstand for fagforeningspolitik på virksomhedsniveau, mens lønforhøjelserne skal rette sig efter en samfundsøkonomisk målestok for begrundet i den beskrevne vedvarende konjunktur.¹⁶ De forkerte forudsætninger i en sådan fagforeningspolitik ligger lige for. De rækker fra illusionen om muligheden for at opretholde den økonomiske vækst og få den til at vare ved gennem en statslig reguleringspolitik til adskillelsen af kapitalens herredømme over produktionsprocessen og anvendelsen af arbejdet som institutionel form fra dets indhold, tilegnelsen af merarbejde.

Det skyldes fejl i analysen selv, at den virksomhedsnære overenskomstpolitik indbefattes som et middel til integration og underordning af arbejderne under fagforeningsmæssigt formidlede retningslinjer for statslig indkomspolitik (Konzertierte Aktion).

Dette eksempel skal blot vise hvor problematisk det er at gøre den virksomhedsnære overenskomstpolitiks forhandlingsform til et væsentligt krav om autonom socialistisk fagforeningspolitik, uden at fagforeningsledelsens modstand mod eller mulige interesser i en sådan politik påvises indholdsmæssigt. Den naive propagering for den virksomhedsnære overenskomstpolitik kan resultere i indrømmelser, der søger at mildne konflikten mellem 'fagforeningsapparatets politik og fagforeningsbasis' gennem basis' skindeltagelse, for samtidig desto effektivere at kunne sætte den indholdsmæssige politik, man har slået ind på, igennem. I denne sammenhæng skulle man f.eks. undersøge de reale virkninger af de delvise indrømmelser til IG-kemis tillidsfolk, som forbedrer deres deltagelse i overenskomstpolitikken. En første vurdering af de mislykkede forsøg på forbedring af tillidsfolkenes position i IG-kemi med henblik på overenskomstforhandlingerne finder man i tidsskriftet »Arbejderpolitik«.

d) Virksomhedsnær overenskomstpolitik som organisatorisk form for udfoldelse af klassens kampevine.

På den anden side kan kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik udmærket udspringe af en bevidsthed, der søger udfoldelsesmuligheder og organisatoriske former for klassens kampevine. For det første fordi det jo i virkeligheden - gennem adskillelsen mellem bedriftslig og overbedriftslig interesserepræsentation i fagforening og bedriftsråd ved bedriftsrådets binding til en fredspligt - ikke er muligt at sætte de fagforeningsmæssige kampmuligheder og fagforeningens

16. Samtlige citater: Schacht/Unterseher, op.cit., s. 114 f.

organisatoriske kraft ind for en styrkelse af lønarbejdernes kampevne i opgøret med enkeltkapitalen, hvilket betyder en faktisk svækkelse. For det andet er det også nærliggende i første omgang, at kræve virksomhedsnær overenskomstpolitik i en situation med tiltagende konflikt mellem fagforeningsledelsens centrale overenskomstpolitik og arbejdernes behov, da virksomheden som det blev vist i de indledende udledninger under den såkaldte 'basis-apparat' konflikts historiske betingelser i første omgang er den organisatoriske basis, hvorpå arbejderne også uafhængigt af den centrale fagforeningsorganisation som den sammenfattende organisation er i stand til at kæmpe selvstændigt. Netop i forbindelse med Konzertierte Aktion udvikler der sig derved den forestilling, at man gennem virksomhedskampe kan forpurre fagforeningsapparatets indkomstpolitiske linje. Hertil kommer også det moment, som vi i artiklen »Zum Zusammenhang von Kapitalakumulation, Veränderungen in den Formen der Profitproduktion und der Rolle neuerer Entlohnungsmethoden in der BRD« (ProKla nr. 4 og 5) har udviklet: Tendensen til intensivering af arbejdet, forringelse af arbejdsbetingelserne, som først synes formidlet gennem enkeltkapitalens herredømme i virksomheden, og som antager særlige former i hver enkelt virksomhed således, at den særlige afværgekamp i virksomheden og fagforeningens henholdsvis den virksomhedsmæssige fagforeningskaders evne til at føre kampen fagforeningsmæssigt på enkeltvirksomheders niveau, ligger nær kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik.

Over for disse virkelige problemer i klassebevægelsen, således som de genspejler sig i kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik forekommer det at argumentationer, således som KB Hamburg eksempelvis udvikler dem i marts 1973 og i januar 1974 i »Arbeiterkampf«, at være tomme abstraktioner.¹⁷ Idet de følger det næsten traumatiske udgangspunkt, nemlig at vejlede det umiddelbare klasseforræderi i alle fagforeningsledelsens aktioner, finder forfatterne af »Arbeiterkampf« frem til, at dele af IG-kemifagforeningsapparatet i begyndelsen af 70'erne forsøgte at kræve og at gennemføre virksomhedsnær overenskomstpolitik - præcis for at afsløre denne, der også blev diskuteret af den venstreorienterede fagforeningsbasis, som resultatet af en dårlig alliance mellem fagforeningsledelse og kapitalistklasse: »Denne (den virksomhedsnære overenskomstpolitik) indpasser sig organisk i det kapitalistiske økonomi- og samfundssystem, idet den af hver kapitalist kun forlanger det han kan yde. Hvis der er en overenskomstpolitik, der er 100% systemkonform, så er det den 'virksomhedsnære overenskomstpolitik'«. Derfor betyder virksomhedsnær overenskomstpolitik ikke »styrkelse men ødelæggelse af de fagforeningsmæssige solidaritet«. Og et andet sted hedder det: »Fagforeningsledelsen har i virkeligheden blot øjnet en endeløs opsplitning af lønforhandlingerne ... 'virksomhedsnær overenskomstpolitik' er ikke andet end kapitalisternes forsøg på at holde arbejderklassen 'nede' og for-

17. De følgende citater fra »Arbeiterkampf« marts 1973 (nr. 28) og januar 1974 (nr. 38).

hindre brede lønkampe.« Hvorledes dette stemmer overens med kemi-kapitalens modstand mod IG-kemis forsøg på at praktisere virksomhedsnær overenskomstpolitik formidles ikke til læseren. Der fortsættes: »Virksomheder som Merck-Darmstadt eller Clouth-Köln som kunne holde en vis kampstyrke, må i løbet af gennemførelsen af 'virksomhedsnær overenskomstpolitik' ligeledes udelukkes som anfører af strejkebevægelser.« Over for dette må det undre, at netop de progressive tillidsfolk hos Merck-Darmstadt var nogle af hovedpersonerne i kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik i IG-kemi. Dette faktum begrundes med at Merck-tillidsfolkernes oprindelige forslag blev forfalsket af fagforeningskongressen. Hvorfor det alligevel blev fremsat forklares ikke. På den anden side kommer artiklens forfattere ikke uden at fastslå, at Klöckner-Hütte i Bremen har deres egen overenskomstkommision (da der ikke findes andre stålvirksomheder i overenskomstområdet Unterweser), som stiller krav der afviger fra bestyrelsens indkomstpolitiske linje. Det faktum at bestyrelsen ikke tog hensyn til kravene i overenskomstopgøret 1972/73 udlægger forfatterne nu som et belæg for, at fagforeningsledelsen alligevel gør som den vil, og at virksomhedsnær overenskomstpolitik altså ikke kan hjælpe arbejderne mod fagforeningens Leviathan. Venstreorienterede fagforeningsfolk, der kræver virksomhedsnær overenskomstpolitik, fremtræder derfor for læseren som stakkels ubehjælpssomme eller endog ubevidste medhjælpere i fuldbyrdelsen af klasseforræderiet. *Idet artiklen på intet sted uadarbejder klassebevægelsens virkelige problemer, som ligger til grund for de fagforenings diskussioner om virksomhedsnær overenskomstpolitik, indvikler forfatterne sig permanent i modsigelser og fordrejninger af de virkelige problemer.*

Lad os gå tilbage til det punkt, hvor vi talte om den gennem krisen 1967 forandrede situation og af den søgte at aflede udviklingen af kravet om virksomhedsnær overenskomstpolitik blandt virksomhedernes fagforeningsfunktionærer. Lad os nu forsøge at gå nærmere ind på denne forskel og især i forhold til problemerne omkring konkurrence og klasseenhed formidlet af fagforeningsorganisationen. Til forskel fra den fase af udviklingen, hvor IG-Metall fagforeningsledelse selv propagerede for udkastet til den virksomhedsnære overenskomstpolitik, så stiller problemet med styrkelsen af arbejderne kampbevne over for kapitalen sig i dag mere påtrængende gennem voksende tryk fra en industriel reservearme gennem afskedigelser, usikkerhed med arbejdspladsen på den ene side, og på den anden fagforeningsledelsens politik, der er orienteret efter en statslig økonomisk regulering af keynesiansk præg; dvs. problemer der hindrer udviklingen af classesolidaritet. Det drejer sig mindre om at ophæve den illusion, der består i at den enkelte efter bedste evne skulle kunne konkurrere med kapitalen, end om at fagforeningsorganisationen skal modvirke udnyttelsen af konkurrencen blandt arbejderne som et middel til lønsenkning og afpresning af merarbejde. Denne opgave støder på en real fagforeningstilstand, hvor store dele af fagforeningskomiteerne ikke er rede til at yde modstand mod kapitalens politik, fordi de forventer en varig forbedring og sikring af arbejderne situation ved at støtte den statslige økonomiske politik gennem lønpolitisk tilbageholdenhed,

hvorfor de er parate til at acceptere faktiske forringelser som et forbigående mindre onde.

En 'mobilisering' af basis må altså anderledes end i begyndelsen af 60erne gå mod den officielle fagforeningspolitik indhold og interesser. Såvel propageringen af den virksomhedsnære overenskomsttanke i begyndelsen af 60erne som afvisningen af den fra dele af fagforeningsapparatet oven for virksomhederne i begyndelsen af 70erne genspejler dog organisationens reformistiske ideologi og struktur, således som vi har fremstillet den i begyndelsen af tesoerne. Den fagforeningsmæssige reformismes kerne er netop forestillingen om, at det er tilstrækkeligt med organisationen for at aftvinge kapitalen sikringen af arbejdernes eksistensbetingelser og en andel i den voksende samfundsmæssige rigdom (hvis bestandighed gennem statslig manipulation naturligvis forudsættes). Syntes organisationen i begyndelse af 60erne at være truet af den manglende interesse for den på grund af kapitalens indrømmelser til virksomhedernes personale via bedriftsrådene, så synes fagforeningsapparatet for øjeblikket at være truet af mandskabernes selvstændige kampaktioner, der forrådes fordi de er en trussel mod fagforeningsenheden. Men en sådan politik må bevirke, at de resignative tendenser inden for arbejderklassen forstærkes, for den erfaring gennem hvilken arbejderne 'mobiliseres' af kapital, henviser dem til nødvendigheden af ophævelsen af konkurrencen, men netop med det indholdsmæssige mål, at sætte sig til modværge mod tendenserne til sænkning af livsbetingelserne gennem kamp. Erfaringen viser også - hvilket vi har forsøgt at fremstille i artiklen »Neue Momente in der Klassenbewegung 1973 in der Metallindustrie«¹⁸, - at der er sat grænser for den afværgekampen på virksomheden gennem kapitalens organisation som klasse og dens strategi.

En underordning af arbejderne under den nutidige fagforeningspolitik kan kun resultere i en skærpelse af arbejdernes konkurrence mellem hinanden. Hvis fagforeningsorganisationen ikke sikrer lønniveauet, hvis den ikke byder noget perspektiv for organisations- og kampevne, over for kapitalen, så er arbejderne enten henvist til selvstændige afværgekampe, eller til en skærpelse af konkurrencen mellem hinanden: Øgning af arbejdsydelsen, accept af lavere lønninger, begge dele i det håb at kunne sikre levestandard og arbejdsplads, selv om det også kun er individuelt.

Selv om klasseopgørene på den ene side i betragtning af fagforeningspolitikens tilstand nødvendigvis må udfolde sig på virksomhedsniveau og uden fagforeningens støtte og legitimering, så kan det ikke være en socialistisk fagforeningsstrategis hensigt at resultere i en sikring af denne tilstand med isoleret virksomhedsopgør mod kapitalen institutionelt; for så vidt det både kan betyde

18. I »Probleme des Klassenkampf« nr. 10/1973, s. 35-39.

en svækkelse af kampevnen og et afkald på forsøget¹⁹ på at sætte fagforeningens politik under tryk. Det drejer sig dog om problemet, hvorledes de virksomheder, der i spontane kampe, har udviklet en stor kampkraft, kan blive en produktiv kraft for en forandring af fagforeningspolitikken og for opgørene med kapitalen. Selv om »express«-redaktionen udkast derfor kan have en vigtig funktion, for så vidt den formåede at gå ind på virksomhedsspecifikke aflønningsmetoder, spørgsmål om arbejdssikkerhed, sikringen af opnåede effektivlønninger på virksomhedsniveau, så er det dog tvivlsomt om udkastet er i stand til at omfatte den ovenfor skiserede problematik. *For indledningsk lausulerne flytter jo netop de virksomhedsspecifikke opgør til tiden efter den regionale overenskomstaftales vedtagelse og forhindrer netop således en sådan produktiv funktion over for fagforeningens overenskomspolitik, som vi har antydnet oven for.* Disse opgør kan derfor have en demobiliserende funktion over for de enkelte virksomheder, da opgørene, i håb om senere forhandlinger på virksomhedsniveau, ikke længere ville kunne føres med al kraft på det regionale niveau. Derfor drejer spørgsmålet om udnyttelsen af avantgardevirksomhedernes kampevne til en forandring af den samlede organisations politik for tiden væsentligt om, hvorledes man sætter modstand ind mod tendenserne til lønsenkning og arbejdsintensivering i betragtning af truende afskedigelser og truende deltidsarbejde. Netop eksempler som forhandlingerne hos VW i år - VW har en virksomhedsnær firmaoverenskomst-aftale - viser at den virksomhedsnære forhandling på ingen måde er et frem-skridt på virksomheder med ringe overskud. Her viser det sig, at det virkelige problem netop ikke består i at sikre en af bedriftsrådet forhandlet lønforhøjelse fagforeningsmæssigt, eller at forhandle den fagforeningsmæssigt i stedet for gennem bedriftsrådet, men i overhovedet at sætte en lønforhøjelse igennem, hvorved det frem for alt drejer sig om, at fagforeningens kampkraft er uafhængig af de enkelte kapitalers gevinstsituation. Valoriseringssituationen ændrer sig ikke en tøddel, selv om fagforeningen forhandlede lønninger i stedet for bedriftsrådet.

Den allerede her antydede ahistoriske karakter af udkastet til virksomhedsnær overenskomspolitik bliver altså særlig tydelig, når man undersøger arbejderklassens historisk udviklede problemer i begyndelsen af 70'erne. Hverken det tryk på de lønafhængiges realløn (dette i forening med truende arbejdsløshed) der er formidlet gennem høje inflationsrater og statslig indkomspolitik eller den frisættelse af arbejdskraft, der fulgte som en følge af den stagnerende kapitalakkumulation finder (politisk) et adækvat svar i denne model. Vi har her kritiseret modellen som en model for *socialistiske fagforeningspolitik*, der skal vise vejen til en rigtig strategi for udvikling af arbejderklassens klassebevidsthed og kampstyrke. Hvorledes en fagforeningsmæssig overenskomspolitik skulle se ud i betragtning af de fremstillede problemer (fagforening-bedriftsråd; forhold mandskab-enkeltkapital; demokrati inden for fagforening-statslig

19. Sammenlign *ibid.*

indkomspolitik; forhold løn-arbejdsbetingelser) er her kun skitseret som problem, der skulle være genstand for nøjagtigere analyser af konkrete tilfælde og problemer.

Sammenfatning:

Der lader sig i det mindste adskille tre forskellige strømninger, der ud fra deres indre fagforeningsmæssige interessestruktur alle kan gå ind for den virksomhedsnære overenskomstpolitik:

1. *Bedriftsråd*, der benytter den overenskomstmæssige sikring af forhandlingsresultater på virksomhedsniveau til en bedre legitimation over for kollegerne, og som får deres magt over for fagforeningerne i faser med skærpede økonomiske konflikter.
2. *Fagforeningsapparatet*, for så vidt det mener at få mere opbakning på sin overenskomstpolitik men frem for alt mere demokratisk legitimation gennem en skindeltagelse i bestyrelsens afgørelse uden at skulle modificere en tøddel i afgørelseskompetencens struktur.
3. *De venstreorienterede*, der er indstillet på en konsekvent fagforeningspolitik, og som håber at sætte en indre demokratisering nede fra i fagforeningerne op mod bestyrelsens magtfulde. Men dette ville have som konsekvens at optage krav som anerkendelse af de lavere forsamlings forhandlings- og strejkeevne (f.eks. i tilfælde af truende indskrænkninger i produktionen), som anerkendelse af urafstemning, mulighed for valg og afsættelse af fagforeningsrepræsentanter osv.

En kamp om virksomhedsnær overenskomstpolitik på fagforeningskonferencens indre organisatoriske karrusel vil ske på et for løsrevet niveau til at medlemmerne lader sig mobilisere for det - uanset hvor vigtig en omformning af beslutningsstrukturen end ville være for udviklingen af fagforeningen til arbejdernes kamporganisation. Her over for står desuden, at fagforeningskonferencen sammensættes af mindst disse tre strømninger, og derfor måtte et udkast til virksomhedsnær overenskomstpolitik udformes så det kunne yde de yderst modsatte intentioner »retfærdighed«, hvis det skulle opnå flertal. Resultatet ville sandsynligvis være et yderst problematisk kompromis, men bestemt ingen udkast for udviklingen af arbejderklassens kampkraft.

3. Handlingsperspektiver og handlingsskranker for socialistisk fagforeningsarbejde

Det drejede sig ikke her om at fremstille de strategier og krav, som klassebevidste fagforeningsfolk har udviklet til demokratiseringen af fagforeningerne, som illusionære, eller endda som falsk politik. Det drejede sig om at påvise deres rigtighed, men også deres historiske stilling og skranker. Hvis vi går ud fra,

som vi har vist i begyndelsen, at klasseopgørene, *når de bliver til åben klassekamp frem for alt må finde en organisatorisk bevægelsesform i fagforeningerne* så er der derved forudsat, at de indre fagforeningsmæssige viljedannelsesproces må være fuldstændigt ud af arbejdernes hænder ved en socialpartner politik fra fagforeningsapparatets side. Uafhængigt af fagforeningsledelsens konkrete politik og af arbejdsgiver-venlige bedriftsfunktionære er fagforeningerne netop (som fremstillet ovenfor) den organisation i hvilken arbejderne har dannet en sammenslutning med det formål at forsvare deres livsinteresser over for kapitalen. De forskellige lag at arbejdere og også de forskellige politiske retninger er sammenfattet i BRDs fagforeningsorganisation. Sammenhængen ud over de enkelte virksomheder er i første omgang til stede gennem organisationen. At give afkald på kampen om fagforeningsorganisationen som klassekamporganisation ville tage magten fra arbejderne, drive dem ud i nederlag i deres opgør med kapitalen, nederlag der ikke lader andre perspektiver stå åbne end afmagt og resignation. Den blotte harme over undertrykkelse og udbytning og den resignative skuffelse over den officielle fagforeningspolitik skaffer ingen klassebevidsthed.

Udviklingen af klassebevidsthed indeholder den erkendelse, at man organiseret som klasse kan yde kapitalen modstand, indeholder erkendelsen af nødvendigheden af organisationen, af sammenvirkning af arbejdere fra forskellige lag og forskellige virksomheder og industrigræne, såvel som af forskellige politiske retninger og opgøret med reformistisk bevidsthed og reformistisk politik inden for arbejderklassen selv. Den indeholder videre den i organisationsformer omsatte erkendelse, at konkurrence med kapitalen ikke vedvarende kan føres gennem konkurrence med andre dele af lønarbejderklassen. (Her skulle man væsentligst diskutere udenlandske arbejderes stilling i de vesttyske fagforeninger, deres manglende repræsentation i bedriftsrådene, men også tillidsfolkene).

På den anden side må det være klart, at det i dette opgør om demokratisering, drejer sig om et *politisk opgør*, om at udvikle arbejderklassens magt som samfundsmæssig handlende klasse mod de borgerliggjorte former for interessevaretagelse og indholdsmæssig interesseformuleringen. Forandringen af organisationen kan kun have den mening, overhovedet at give arbejderne muligheder for organiseret kamp, i hvilken de på den ene side erfarer deres arbejdsgiver ikke længere som enkeltkapitalist, men som en del af kapitalistklassen, dvs. som del af klassemodstanderen, der skal bekæmpes og kan bekæmpes - på den anden side at begribe organiseringen selv som et middel og en nødvendig forudsætning for omvæltningen af de bestående forhold, og dermed også grænserne i de bestående organisationsformer.

Herved drejer det sig væsentligst også om det over de fagforeningsmæssigt formidlede opgør med SPD som det parti, som kun er villig til at repræsentere arbejdernes interesser så længe arbejderne formulerer dem som mere eller mindre brudløst forenelige med de bestående kapitalistiske forhold, *men som på den anden side dog også er parate til at sætte det statslige magtapparat ind mod arbejderne.*

Heri er indeholdt at udviklingen af tillidsmandsforsamlingerne som kampdygtige basisorganer må regne med den hårdeste modstand fra SPDs og fagforeningsledelsens side (se de nye retningslinjer for tillidsmandsarbejde i IG-Metall), og at de før eller senere vil se sig konfronteret med en bebrejdelse for kommunistisk undergravningsarbejde eller venstreorienteret frembringelse af kaos.

Hvis det ikke indses, at udviklingen af fagforeningen som en klassekampsorganisation må foregå sammen med opgøret med reformismen, så udsættes man for den fare, at fagforeningskadrene på virksomhedsniveau senest drives ud i resignationen når kapitalen truer med lukninger af virksomheder, flytning af produktionen til udlandet og indskrænkning af produktionen; når SPD-regeringen troværdigt propagerer lønstigning og arbejdsløshed som alternativer, når SPD bebuder at kun en tilbageholdspolitik fra arbejderne kan sikre den næste valgsejr.

Hvis kampen om demokratiseringen af fagforeningerne føres alvorligt, så må den erkendelse før eller senere udvikle sig, at kapitalforholdet - og ikke længere den mere eller mindre demokratiske organisationsform, den bedre eller dårligere socialdemokratiske politik - betyder den afgørende skranke for en sikring af arbejderens livsbetingelser. Denne erkendelse kan ganske vist vindes massivt, hvis organisationen selv er i stand til at udkæmpe klassekampene. Også i så fald skal kampen føres inden for fagforeningen.

Graden af kampenes spontanitet og kampberedskabet såvel som klassekampens hårdhed fra oven satte spørgsmålstegn ved traditionelle former for repræsentationspolitik (sammenlign f.eks. problemet hos Hoesch). Hvor tillidsfolkenes handlingsevne, som hos Ford/Köln, resulterede i dannelse af en selvstændig strejkeledelse, begribes forholdet til den også af venstreorienterede fagforeningsfolk som et konkurrenceforhold. Venstreorienterede fagforeningsfolk fratager sig derved muligheden for at vinde indflydelse på strejkeledelsens politik, og er dermed ikke i stand til at forhindre, at der begås svære fejltagelser.

Sammenligner man situationen 1973 med septemberstrejkerne, så viser det sig, at fagforeningens venstrefløj under den betingelse, at IG-Metall lader sig udsætte for tryk fra neden, netop er i stand til at fremstille en organiserende kraft og at transformere arbejderens vilje til fagforeningsorganisationernes handlinger. Hvis fagforeningsledelsens distancering fra arbejderens selvstændige kampe over for dette tilspidses, så befinder de venstreorienterede fagforeningskadre sig i første omgang på grund af deres rigtige erkendelse af, at fagforeninger er nødvendig for at føre klassekampen mod kapitalen, i en situation, hvor handlingsperspektiver synes at være spærret. Netop fordi fagforeningsledelsen vægrer sig ved at optage bevægelsen, må arbejderens kritik af fagforeningspolitikken styrkes, hvilket også stiller bevidste fagforeningsfolk overfor det problem, enten at gå ud af kampene og derved miste arbejderens tillid eller kun at handle meget forsigtigt eller fuldt at identificere sig med strejken og dermed stille sig åbent op imod IG-Metalls politik. På den anden side forventer arbejderne netop en sådan

åben støtte. Således resulterer nederlag i enkeltvirksomheder hyppigt i spontan skuffelse over virksomhedskomiteernes handlinger, komitéer om hvilke man alt for selvfølgelig antog at de ville stille sig til rådighed for arbejderne som kamporganisationens instrumenter.

De handlingsskranker som fagforeningsfolk i virksomhederne for tiden ser sig udsat for i deres funktion, kan ikke overvindes ved moralsk appel. De viser på den anden side at det ville være et for begrænset kampperspektiv ene og alene at rette klassebevidste arbejderes og fagforeningskadres strategi mod en styrkelse af virksomhedskomiteerne inden for organisationen og dens funktioner. Netop modstanden mod sådanne bestræbelser i IG-Metall, gør det kun alt for tydeligt, at en sådan styrke kun kan være resultatet af klassekampe gennem hvilke fagforeningsledelsen selv tvinges til begrænsning af dens disciplineringspolitik over for venstreorienterede fagforeningskadre.

Arbejderne må snarere blive klare over deres organisations nutidige karakter såvel som over tilstanden i deres kampe mod kapitalen og disses karakter og strategi og dermed over det begrænsede handlingsspillerum, som også de mest bevidste af bærerne af repræsentationsfunktioner befinder sig i, og ud fra denne erkendelse fremstille foreløbige organisationsformer, der ikke alene begrænser sig til arbejdet inden for de eksisterende fagforeningsorganer. Dette gælder så meget desto mere som mange traditionelle fagforeningsorganer på virksomhedsniveau og bedriftsråd er således beskafne, at en blot og bar retten politikken mod disse organer ville betyde en afgørende indsnævring af faktiske handlingsmuligheder.

Med skitseringen af de eksisterende handlingsskranker for klassebevidste fagforeningskadre på virksomhedsniveau og den tidligere udførte almene fastslåen, at socialistisk fagforeningsarbejde må være rettet mod at skaffe udviklingen af klassekampen en bevægelsesform i fagforeningen - at organisere udviklingen af klassemodstanden formidlet over fagforeningen og således udvikle fagforeningerne til organisationer for arbejderklassens bevidste enhed - med dette er på sin vis spændingsfeltet mellem den aktuelle socialistiske fagforeningspolitikens opgavers stilling og problemer afstukket. Dermed er bl.a. rejst spørgsmålet om de konkrete former for socialistisk fagforeningsarbejde og om niveauet for de politisk-organisatoriske mellemformer, der svarer til de aktuelle klassekampe, og som muliggør en dannelse og konsolidering af kadre, der er forankret i virksomhederne, i sammenhæng med opbyggelse af organisationssammenhænge, der går ud over virksomhederne.

De problemstillinger for en socialistisk fagforeningspolitik, som vi har rejst, kan ikke besvares af os her. Vi kunne med disse teser kun skitsere rammerne, betingelserne for socialistisk fagforeningsarbejde som forudsætning for en kollektiv proces med solidarisk teoretisk politisk diskussion til en afklaring af disse spørgsmål. I videre diskussions- og arbejdsskridt skulle man gribe an ved en vurdering af de allerede i arbejderklassen udviklede politiske muligheder og hos de eksisterende socialistiske og kommunistiske grupper. En kritik af de arbejdende grupper skulle derfor ikke fikseres ved en ideologikritik, *men spørge om*

hvorvidt disse grupper er i stand til at knytte an til de virkelige bevægelser og orientere disse mod et socialistisk perspektiv. At en sådan orientering hverken består i den blotte modstilling af modeller for bedre fagforeningspolitik eller gennem en blot og bar propagering af socialismen, mener vi at have vist i vores teser.

(Januar 1974)

Oversat af Ebbe Pedersen

KONTEXT nr. 25-27: ARBEJDERBEVÆGELSE OG KLASSEBEVIDSTHED

indeholder på den ene side artikler, der diskuterer omkring klassekampsituationen i midten af 50'erne i Danmark, på den anden side indlæg i spørgsmålet om dannelsen af klassebevidsthed. Nummeret indeholder nærmere bestemt en artikel om fagforeningerne og socialdemokratiet i 50'erne og deres forhold til de begyndende rationaliseringer, en artikel om DKPs politik i overenskomststrejken i 1956 og dertil en artikel, der redegør for et projekt ved Aarhus Universitet om overenskomstsituationen. Desuden indeholder nummeret en kritik af Ib Nørlunds bog: »Det knager i Samfundets Fuger og Bånd« med refleksioner over den form for historieskrivning, som Nørlund præsenterer sine læsere for. Endelig indeholder nummeret en kritik af Ole Marquards bog »Konjunkturførløb og klassebevidsthed«.

KONTEXT nr. 25-27: 15 Kr. 152 sider

Desuden kan leveres:

KONTEXT nr. 22 5 Kr. 42 sider
om danskfaget og dets didaktik

KONTEXT nr. 23 5 Kr. 54 sider
om problemer i fagkritikken, bl.a. indeholdende Niels Ole Finne mann:
Teori og praksis

KONTEXT nr. 24 5 Kr. 73 sider
om bevidsthedssociologi med artikler af Wolfgang Fritz Haug og Graham
Murdock

KONTEXT

Nørre Voldgade 80¹
1358 København K.

tlf. (01) 11 89 69, giro 9 19 21 07